

KIDDE

Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 2 • 2019

An illustration of two people in winter clothing standing in a snowy courtyard. The person on the left is wearing a grey hat with a pom-pom and a blue jacket. The person on the right is wearing a yellow jacket and a dark visor. In the background, there is a large, multi-story building with many windows, and the ground is covered in snow. A white circular callout is positioned in the bottom left corner.

**Eläköön
sivistys!**

KIDE

Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 2 • 2019

www.ulapland.fi/kide

Kide ilmestyy kaksi kertaa vuodessa.

Päätoimittaja MARJO LAUKKANEN

Toimittajat SARI VÄYRYNEN,
JOHAN-EERIK KUKKO

Art Director REETTA LINNA

Valokuvaajat ELLI ALASAARI,
SANTERI HAPPONEN, ANNA MUOTKA

Ilmoitusvaraukset: Tarja Helala, p. 040 528 6083

Päätoimittaja, p. 040 484 4296

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Painos 2 700 kpl, painopaikka Lapin yliopistopaino,
Rovaniemi. ISSN 0787-0965.

Lehti ottaa sitoumukset vastaan aineistoja,
mutta pidättää oikeuden muokata niitä.

Mediakortti ja osoitteenmuutokset:

www.ulapland.fi/kide

Julkaisija: Lapin yliopisto/Viestintä, PL 122,
96101 Rovaniemi.

tekijä

TIMO SOASEPP

Maria Paldanius

Vapaa toimittaja ja kirjoittaja

Kirjoitin reportaasimuotoisen artikkelin Lapin yliopiston kirjaamon toiminnasta. Aluksi olin skeptinen: miten niin paljon teknistä tietoa ja erityisanastoa sisältävän aiheen saisi puettua mielenkiintoiseen asuun? Astuessani paperintuoksuiseen päätearkistoon epäilykseni kuitenkin kumoutui ja mielen täytti ihmetys: täällähän on asiakirjoja Lapin yliopiston perustamisvuodesta asti! Kuka niitä kaipaakaan? Sain tietää jonkun vastikään pyytäneen asiakirjaa syntymävuodeltani 1989. Ajan patina nosti ihokarvat pystyyn. Tai ehkä se johtui vain arkiston lämpötilasta, joka oli asiakirjojen säilyvyyden kannalta optimaalinen, mutta kaltaiselleni vilukissalle aivan liian alhainen.

POHJOISEN PUOLESTA

- 4 Jälkiä
Sámegillii
- 5 Mie
- 6 Hattara
Luovat
- 7 Aura
Kolumni

TUOKIO

- 24 Tuokio arktisessa

OPISKELUA

- 26 Sarjakuva
- 27 Opintopisteitä ja vaipanvaihtoa
- 28 Lempeä lasku yliopistomaailmaan
- 29 Alumni

KITEYTYKSET

- 30 Ravistelevaa taidetta
- 32 Syrjäytymisen sukupuoli Pohjois-Suomessa
- 34 Asiakirjahallinta murroksessa
- 37 Ykköset ja nollat todisteina

HIPUT

- 38 Lahjana laulut
- 39 Eskon puumerkki
- 40 Julkaisu
- 41 Väitös
- 42 Käytävägallup
- 44 Voimapaikkani
- 45 Työpäiväni
- 46 Hiutaleita

TEEMA Sivistys

Mitä sivistys merkitsee sinulle? Entä yliopistolle?

Onko sivistysyliopisto menneisyyttä, nykyisyyttä vai tulevaisuutta?

8 Pääkirjoitus **PÄIVI NASKALI** • 10 Sivistysyliopisto on kuollut. Eläköön sivistysyliopisto!

16 Mitä sivistys merkitsee sinulle? • 19 Kolumni **ARTO O. SALONEN**

20 Kirjasto puolustaa avointa yhteiskuntaa • 22 Sydämen sivistys on tulevaisuuden parhaaksi

ELLI ALASAARI

22

” Sivistys on parhaimmillaan sydämen sivistystä.

10

” Siivoamme ajattelustamme ennakkoluulot ja puheestamme hierarkiat. Kohtaamme toisen ihmisen sellaisena kuin hän on.

” Ehkä sivistys on myös oman tietämättömyyden hyväksymistä.

16

Kannen ja tämän sivun kuvitus: Helmi Hakuri

Pohjoisen puolesta

Ajankohtaisia pohjoisia asioita, ilmiöitä ja ihmisiä.

ANNA MUOTKA

jälkiä

Arktisen keskuksen tiedeviestinnän päällikön kynästä
MARKKU HEIKKILÄ

RAJAT KIINNI

Rovaniemellä pidettiin syksyllä tilaisuus, jossa keskusteltiin rajat ylittävistä journalismista Lapissa. Tilaisuudessa kysyttiin, milloin viimeksi joku pohjois-suomalainen toimittaja on käynyt Venäjällä juttumatkalla. Kukaan ei muistanut.

Tilaisuuden taustalla oli Ylen päätös lakkauttaa ohjelmat, joissa Lapin radiosta soitettiin Pohjois-Ruotsiin, Pohjois-Norjaan ja Murmanskiin ja kyseltiin kuumia suomalaisia suomen kielellä. Ei kysellä enää, koska ohjelmaformaatteja haluttiin modernisoida. Yksi ikkuna naapureiden arkeen sulkeutui.

Venäjän puolella toimittajana kulkeminen vaatii oman paperisotansa, johon alueellinen media ei hevin ryhdy. Ruotsin ja Norjan suuntaan vaaditaan lähinnä aikaa ja resurssia. Ne ovat koko ajan käymässä yhä vähäisemmiksi. Naapurimaissa tapahtuu isoja asioita, joista ei paljon tälle puolen tietoa tihku, kuten vaikka pohjoisen Finnmarkin raivokas vastarinta Tromsin lääniin liittämistä vastaan.

Lappi on Suomen kansainvälinen maakunta. Viime aikoina kansainvälisyys on yhä enemmän tarkoittanut sitä, mikä saapuu Lappiin lentokoneilla kaukaa, ja yhä vähemmän sitä, mikä liittyy arkiseen tietoon omasta elämästä kolmen rajanaapurin lähiseuduilla.

SÁMEGILLII

Dán spálttas čáallet olbmot, geat beroštit sámedutkamušas, sámegeielas ja sáme kultuvrras. Palstalla kirjoittavat saamentutkimuksesta ja -kulttuurista sekä saamen kielestä kiinnostuneet henkilöt.

EATNANSPÁPPA OLB MOT

Kone vuodđudusa ruhtadan Viidon Sieiddit – Saamelaisen luontosuhteen uudet mittasuhteet -prošeavtta ulbmilin lei gávdnat luonddu ođđasit planetarialaš áitagiid duohken sápmelaš diehtaga ja dáidaga vugiiguin. Guovddáš vuolggasadjin lei olahit árbevirolaš sámi luonddudiđolašvuoda ja luonddu beaivválaš leahkima guoskat luondduid, mat leat guhkin, ja guorahallat, man láchkai leat daidda jotkkolaččat oktavuodas beaivválaš eallimis.

Mii lea min ovddasvástádus ja geatnegasvuolta gaska-vuodasteamet dovdameahttun luondduide, mat leat guhkin, ja man láchkai sáhttit bargat oinnolažžan doaibmamet ávnnaslaš vuorrováikkuhugaskavuodaid? Hábmiiimet nappo sámi biras-álbmotvuoda: maid oaivvilda, juos eat leat šat dušše árbevirolaš politihkalaš ovttagaid riikkavuložat muhto ovddasvástádus-samet, geatnegasvuohamet, vuoigatvuohamet ja doaibmamet viidodahkan lea heailla planehta ja dan ekosystema? *Viidon Sieiddit* -girjji (Kustannus-Puntsi 2018) dialogat fáallet perspektiivvaid temái.

MAAPALLON KANSALAISIA

Koneen Säätiön rahoittaman Viidon Sieiddit – Saamelaisen luontosuhteen uudet mittasuhteet -hankkeen tavoitteena oli löytää luonto uudelleen planetaaristen uhkakuvien takaa saamelaisen tieteen ja taiteen keinoin. Keskeisenä lähtökohtana oli ulottaa perinteinen saamelainen luontotietoisuus ja luonnon jokapäiväinen läsnäolo koskemaan kaukaisia luontoja ja pohtia, millä tavalla olemme niihin jatkuvasti suhteessa jokapäiväisessä elämässämme.

Mitä ovat vastuumme ja velvollisuutemme suhteessa kaukasiin, tuntemattomiin luontoihin ja kuinka voimme tehdä näkyväksi toimintamme aineelliset vuorovaikutussuhteet? Hahmotelimme toisin sanoen saamelaista ympäristökansalaisuutta: mitä tarkoittaa, jos emme ole enää pelkästään perinteisten poliittisten yksiköiden kansalaisia vaan vastuidemme, velvollisuuksiemme, oikeuksiemme ja toimintamme piirinä on koko planeetta ja sen ekosysteemi? *Viidon Sieiddit* -kirjan (Kustannus-Puntsi 2018) dialogit tarjoavat näkökulmia teemaan.

SANNA VALKONEN

Professor, sámedutkamuš, servodatdiehtagiid dieđagoddi, Lappi universitehta Professori, saamentutkimus, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Pohjoissaamen käännös: Irma Laiti

ANNA MUOTKA

mie

ANTTI SYVÄJÄRVI

Ei kypsät kärpäset suuhun lennä

Huumaava vapaus ja paahtava aurinko. Uimahousut, jotka kuivuivat juostessa, eivät narulla. Antti Syväjärven lapsuuden kesäparatiisi on mökki lähellä äidin kotipaikkaa. Juuri siellä hän oppi tekemään töitä. Kymmenvuotiaan mielessä heinätyöt kuuluivat loimaan siinä missä uiminenkin.

– Ei kypsät kärpäset suuhun lennä, Syväjärvi sanoo.

Siis mitkä ja minne? Tornionjokilaaksolaisen sanonnan mukaan asioiden eteen pitää nähdä vaivaa. Kypsät kärpäset eivät lennä makaavan kissan suuhun, eikä tavoitteita saavuteta ilman työntekoa.

Antti Syväjärvi valittiin Lapin yliopiston rehtoriksi kesäkuussa. Valinnan jälkeen uutisoitiin, että yliopisto saa ensimmäisen lappilaissyntyisen rehtorinsa.

– Syntyperä ei tee työssä paremmaksi tai huonommaksi. Pätevyys ja motivaatio ratkaisevat.

Syväjärvi uskoo, että pystyy hoitamaan työnsä rehtorina hyvin. Ei hän muuten olisi työtä hakenutkaan. Yliopistoyhteisössä Syväjärven valintaa osattiin odottaa. Valinnan nopeus sen sijaan tuli yllätyksenä – myös Syväjärvelle itselleen. Yliopiston hallitus valitsi rehtorin ilman kärkiehdokkaiden listausta tai haastattelukierrosta.

– Mielestäni on hyvä, että valinta tehtiin nopeasti. Seuraavaa tulossopimuskausia valmistellaan jo, ja uusi rehtori tulee sitä vetämään. Näin pääsee kyytiin asemalta, eikä tarvitse hypätä täydessä vauhdissa kulkevaan junaan.

Valinnan jälkeen Syväjärvelle tulvi onnitteluviestejä. Sopivina hetkinä, kahvikuppi toisessa kädessä hän vastasi itse jokaiseen 2 500 viestiin. Rehtorinakin hän haluaa panostaa tavoitettavuuteen ja tasapuolisuuteen.

– Voidakseen olla hyvä johtaja, täytyy olla lähestyttävissä kaikille.

Syväjärven tavoitteena on kehittää Lapin yliopistoa laadukkaana tiede- ja taideyliopistona, jossa panostetaan entistä vahvemmin tutkimukseen ja jatketaan hyviä tuloksia koulutuspuolella.

– Yliopiston arvo on sen perustehtävän ymmärtämisessä ja kunnioittamisessa.

Syväjärven mielestä yliopiston tulee ottaa selkeämpi ote korkeakoulukonsernin vetämisestä ja esimerkiksi nopeuttaa tukipalvelujen yhdistämistä. Tärkeää on myös huolehtia opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvoinnista.

Mitä aiot tehdä ensimmäisenä päivänäsi rehtorina?

– Sen, mitä täytyy tehdä.

MARJO LAUKKANEN

HILJA PALONIEMI

hattara

Yliopiston kummitus rakastaa lentämistä ajoissa ja paikoissa.

Herään kiihkeisiin ääniin. Hieron unihiekan silmistä ja näen edessäni kaksi mustaa pylväs-tä. Pylväät päättyvät ruskeisiin nahkakenkiin ja äkkään, että jalathan ne ovat eivätkä mitkään pylvää! Minua alkaa naurattaa. Kutitan mustalahkeista pohjetta, jalka potkaisee ja pyrhän äkkiä karkuun.

Mustien jalkojen vieressä on toiset, värikkäämmät. Silitän keltavillasukkaista jalkaa, se tuntuu pehmeältä. Kömmin pöydän alta katsomaan, mistä äänet kuuluvat. Mustalahkeinen ja keltasukkainen istuvat vierekkäin pöydän ääressä. Molempien naamat ovat ihan punaiset ja suusta kuuluu vihaisia sanoja.

- Opintotuki ei riitä elämiseen! keltasukkainen sanoo.
- Kyllä riittää, kun syö kaurapuuroa ja näkkileipää, mustalahkeinen vastaa.
- Ei pelkällä kaurapuurolla elä.

- Kaurapuuro on hyvää, jos siihen laittaa margariinisilmän. Sitä minäkin söin silloin kun olin nuori!
- Sinä et ole ikinä ollut nuori!
- Olen ollut. Ei ollut elämä helppoa silloin.
- Ajat ovat erilaiset nyt!
- Eivät ole erilaiset. Ihan samanlaiset ovat. Ei ollut minulla kivaa, ei saa olla kivaa kenelläkään.
- Opiskelu on elämää varten!
- Elämä on opiskelua varten, ei opiskelija muuta elämää tarvitse.

Salissa istuva yleisö alkaa vääntelehtiä. Minuakin alkaa kiu-kuttaa. Keltasukkainen sanoo, että hänen mielestään keskustelu ei etene. Mustalahkeinen väittää, että kyllä etenee. Minä hyppään pöydälle ja huudan ”Kylläpäs eipäs kylläpäs eipäs!” Keltasukkainen hätkähtää ja katsoo minua hetken. Mustalahkeinenkin pysähtyy kuuntelemaan, kaivaa sitten taskustaan suklaakonvehdin ja ojentaa sen keltasukkaiselle. ”Saisiko olla suklaata?” hän kysyy, ja keltasukkainen nyökkää ja hymyilee. Menen takaisin pöydän alle, kyperryn mustien ja keltaisen jalkojen väliin, ja nukahdan.

PÄLVI RANTALA

luovat

Taiteellista toimintaa Lapin yliopistossa

EMMA NAPARI

NYT LOPPUI ININÄ!

Mihin kohtaan et ainakaan halua hyttysenpistoa? Mikä hyttys-karkote tuoksuu miellyttävimmältä? Entä millainen voisi olla tekstiili, joka pitäisi hyttysset loitolla? Tällaista tietoa kerätään Future Bio Arctic Design -hankkeen hyttysrasteilla, joista seuraava on maaliskuussa Arctic Design -viikolla Rovaniemellä.

Hankkeessa kehitetään luonnonmukaista, myrkytöntä ja kestävää hyttyskarkotetekstiiliä. Hyttysrasteilla suunnitteluun pääsevät osallistuman tekstiilin potentiaaliset tulevat käyttäjät.

– Eri kasvien, aktiivisten yhdisteiden ja materiaalien testaus sekä hyttysrastit tuovat lappilaisille yrityksille uusinta tietoa tekstiilialalta, kertoo professori Heidi Pietarinen.

Kyseessä on Lapin yliopiston, Lapin ammattikorkeakoulun ja Luonnonvarakeskuksen yhteinen ponnistus. Tiedettä ja taidetta yhdistävässä työryhmässä työskentelevät rinnakkain tekstiili- ja vaatetusalan tutkijat, agrologit, kemistit ja materiaali-tekniikan insinöörit.

aura

kyntää yliopiston ajankohtaisia tutkimusaiheita

KIINALAISET MATKAILIJAT LAPISSA

Maria Hakkaraisen, Salla Jutilan ja Heli Ilolan toimittamassa *Kurkistuksia tuntemattomaan – Kiina Lapin matkailussa* -julkaisussa tarkastellaan kiinalaisten matkailua kulttuurien välisen viestinnän, markkinoinnin, mielikuvien, valtasuhteiden ja palvelumaisemien näkökulmista. Äänensä esiin saavat niin kiinalaiset matkailijat, paikalliset asukkaat kuin matkailuyöntekijät.

Teos pohjautuu Lapin yliopiston matkailututkimuksen kandidaattiseminaarissa tehtyihin tutkimuksiin. Seminaaritöiden toimeksiantajana oli House of Lapland ja lähtökohdaksi kysymys, onko Kiina uhka vai mahdollisuus.

Toimeksiantona toteutettavilla kandidaattiseminaareilla on matkailututkimuksessa jo pitkät perinteet. Ne mahdollistavat opiskelijoille aidon työelämäyhteyden sekä näköalapaikan tutkimuksen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Toimeksiantaja puolestaan saa arvokasta tietoa oman toimintansa tueksi.

– Tämä on erittäin mielekäs työskentelytapa työn tilaajalle ja tutkimuksen tekijöille. Yhtenäinen teema rajaa töiden empiirisiä kohteita ja helpottaa opiskelijoiden keskittymistä tutkimuksen teon perusteiden oppimiseen. Toisaalta riittävän laaja teema mahdollistaa opiskelijoiden intresseihin perustuvat monipuoliset näkökulmat. Kiinalaisten matkailuunkin löytyi hyvin erilaisia tulokulmia, kertoo seminaarityöskentelystä vastaava yliopistonlehtori Maria Hakkarainen.

Julkaisu on luettavissa Lauda-julkaisuarkistossa.

kirste

TAPIO SEPPÄLÄ

MIKSI MAITOPURKISSA EI LUE MIELKI?

Milloin viimeksi näit kirjoitettua saamen kieltä? Alkuperäiskansojen kielten tilanne on synkkä, ennusteiden mukaan suurin osa niistä on vaarassa kadota seuraavien vuosisatojen aikana. Tilanne on sama Suomessa puhuttavalla alkuperäiskansan kielellä, saamalla. Siksi saamen kielten näkyvyyttä tulisi lisätä koko Suomessa.

Saamelaiskäräjät on pitkin viime kevättä ja syksyä lähetellyt eri yrityksille ja toimijoille kutsuja lisäämään saamen kielten näkyvyyttä toiminnassaan. Olemme esittäneet Arlalle ja Valiolle, että maitopurkin teksti olisi saameksi, että Fazerin suklaan kääreessä olisi saameksi edes lyhyt teksti ja jopa ehdotaneet, että Hesburgerin tarjottimella lepäävällä paperilappuselle painettaisiin tietoa saamen kielistä. Ideoita olisi loputtomasti mutta aikaa rajallisesti, myös saamen kielten kannalta.

Jotta saamen kielillä olisi tulevaisuus, kielten käyttöareenoita ja näkyvyyttä tulisi lisätä ja kielenelvytystoimia tehostaa. Valitettavasti useimmat ehdotuksetamme saamen kielten näkyvyyden lisäämiseksi on torpattu. Maitopurkin teksti olisi liian kallista vaihtaa, ja osa toimijoista jätti vastaamatta kokonaan.

Positiivistakin viestiä on tullut: Yle on luvannut dubata Muumilaakso-sarjan saamen kielille, ja Kela on luvannut nostaa saamen kielet esiin toiminnassaan saamen kielten viikolla. Jopa jättihtiö Disney on ilmoittanut julkaisevansa odotetun Frozen 2 -animaation saameksi dubattuna. Tämän uutisen johdosta on muutama saamelaisvanhempi saattanut tirauttaa ilonkyöneen.

Olisi niin tärkeää, että maitopurkissa lukisi mielki kaikilla saamen kielillä, edes viikon ajan. Se olisi tärkeää meille saamelaisille mutta myös valtaväestölle: kaikilla suomalaisilla on oikeus tietää enemmän saamen kielistä. Mutta ilmeisesti on mahdotonta saada maitopurkkiin tekstiä saamen kielillä edes YK:n maailman alkuperäiskansojen kielten vuotena 2019, edes maailman onnellisimmassa länsimaisessa maassa.

ANNE KIRSTE AIKIO
Saamelaiskäräjien kieliturvasihtööri

PÄÄKIRJOITUS

PÄIVI NASKALI

PROFESSORI, KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

” Valkoiset oppineet miehet puvuissaan tai kypärissään kurottavat kohti tulevaisuutta – tai menneisyyttä.

Sivistyksen asialla

Jyväskylän liike haastoi 1970-luvun lopulla tekniseksi muuttuneen tieteen palaamalla yliopistolaitoksen saksalaisille juurille: ihmisyyden, kielen ja kriittisyys haluttiin nostaa tutkimuksen keskiöön. Luettiin Kantia, Hegeliä, Heideggeria ja Snellmannia, ja vaadittiin demokraattista tiedeyhteisöä.

Liike hautautui 1980-luvun taloudelliseen huumaan. Pariin vuosikymmeneen sivistyksestä ei puhuttu juuri mitään, kunnes kymmenen vuotta sitten saatiin uusi yliopistolaki. Monet – itseni mukaan lukien – näkivät sen uhkaavan vuosituhantisen yliopiston ideaalia manageristisella hallinnolla ja alistamalla tutkimisen vapauden talouselämän palvelukseen. Yliopistosta näytti tulevan Airbnb-palvelun kaltainen digitaalinen alusta, jossa tutkijat myyvät osaamistaan ja itseään.

Samalla kun sivistysyliopistolle järjestettiin hautajaisia, sivistyksen käsitettä alettiin palauttaa sekä vanhassa että uudelleen brändätyssä muodossa. Vanhaa edusti Jarkko Hautamäen ja Pirkko Ståhlen käsite uushumboldttilainen yliopisto, jossa yliopistojen kolmas tehtävä nähdään osana tutkimuksen ja opetuksen ykseyttä, ja uutta edusti eduskunnan sivistysvaliokunnan dynaaminen sivistysyliopisto, joka kivasti yhdisti taloudellisen pohinan kuivakkaaseen akateemisuuteen.

Yliopisto toisensa jälkeen julistautui sivistysyliopistoksi, Turun yliopisto sekä yrittäjyys- että sivistysyliopistoksi. Yliopiston Aurora-lehdessä sivistys ja yritys yhteistyö yhdistetään suurella pinkillä sydämellä; yritysmaailma osoitti diskurssitaituruutensa kaappamalla talouden vastakohtana lanseeratun sivistyksen brändinsä keulakuvaksi.

1970-luvun sivistysliikkeellä ja turkulaisella yrittäjyys-sivistyksellä on jotakin yhteistä: molemmissa valkoiset oppineet miehet puvuissaan tai kypärissään kurottavat kohti tulevaisuutta – tai menneisyyttä. Olipa kyseessä Bildung durch Wissenschaft tai uusimmat teknologiset innovaatiot, sivistys näyttää kilpistyvän länsimaiseen, hegeliläisen maailmanhengen ylevöittämään miehiseen perinteesseen, joka sulkee kielessään ja representaatioissaan pois naiset ja muut sukupuolet sekä ei-eurooppalaisen ja alkuperäiskansojen sivistyksen.

Sivistys on siis keksittävä uudelleen. Ihmiskeskeisyys ja ihmisolehtetun sisäänpäin kääntynyt reflektointi eivät enää riitä. Uusien ajattelutapojen synnyttämiseksi tarvitaan luonnon- ja ihmistieteiden tiedon kohtaamista. Uusi sivistys tunnustaa, että elämme monimutkaisessa luonto-, teknologia- ja ihmistoimijuuksien verkossa, jossa ihmisten tärkeimmäksi tehtäväksi jää varmistaa tiedon sovelusten eettinen kestävyys.

Sivistysyliopisto
on kuollut

Eläköön sivistysyliopisto!

TEKSTI MARJO LAUKKANEN | KUVITUS HELMI HAKURI

M

illainen on sivistynyt ihminen?

– Ihminen, joka tarkastelee maailmaa muiden kautta ja haluaa ymmärtää toisia, vastaa hallintotieteen professori Timo Aarrevaara.

Hänen mukaansa akateeminen sivistys on luonteeltaan itsekkäämpää ja muodollisempaa kuin sivistyneen ihmisen avarakatseisuus. Akateeminen sivistys elää hierarkioissa, käyttäytymistavoissa ja perinteissä.

Aarrevaara väittää, että vaikka maailma on muuttunut, käsityksemme akateemisesta sivistyksestä on jämähtänyt menneeseen. Hänen mielestään yliopistojen

sivistyskäsitys kaipaa kipeästi ravistelua, sillä juuri siitä ponnistaa yliopistojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

– Akateeminen sivistys on aikamoinen vankila, jos se kelpaa vain näiden seinien sisällä.

Lapin yliopiston ProSoc-tutkimusryhmä koordinoi akateemisen profession kansainvälistä tutkimusta yli 20 maassa ja 4 mantereella. Eri maita verrataan erityisesti tutkimus- ja opetustehtävien, yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen sekä hallinnon suhteen. Suomalainen yliopistolaitos eroaa vertailun muista maista siinä, että se on ollut viime vuosiin asti tiukasti valtiohallintoon

sidottua. Yliopisto on myös edustanut samaa sivistys-ihannetta kuin valtio.

– Yliopistoa on pidetty yhteiskuntaa ylläpitävänä instituutiona – ja onhan se sitä. Mutta kansalaisyhteiskunnassa on myös odotuksia, että yliopisto on täysin itsenäinen kriittinen toimija, vaikka sitä se ei ole koskaan ollut.

Tasavallan presidentti nimitti professorit vuoteen 1998 asti. Valtion ja yliopiston välinen napanuora alkoi katketa vasta vuoden 2010 yliopistolain uudistuksessa, joka lisäsi yliopistojen taloudellista ja hallinnollista itsenäisyyttä. Akateeminen vapauskin alkoi muuttua muotoaan.

Sivistyksen taakan alla

Taannoin Oulun yliopiston professorifoorumissa pitämässä puheessaan Aarrevaara tiivistä yliopistojen tilanteen seuraavasti:

”Yliopistolaitos on muuttunut akateemisesta, kollegiaalisesta sivistysyliopistosta manageroidun palveluyliopiston suuntaan.”

Aarrevaaran mukaan olemme juuri nyt välitilassa, jonka toisella puolella ovat mertonlaiset ihanteet itsenäisistä tutkijoista ja toisella puolella zimanlainen realismi.

Tieteensosiologi Robert K. Mertonin mukaan tiede on toimintaa, jolla on tietty arvomaailma ja normit. Tiede on lähtökohtaisesti universaalialia, kaikille avointa sekä pyyteetöntä ja sen ytimessä on järjestelmällinen epäily.

– Moni hakeutuu yliopistoon mertonlaisen arvomaailman vuoksi, vaikka yliopiston rakenteet eivät enää ylläpidä niitä. Tutkijoiden pitäisi hallita myös zimanlainen maailma, jossa korostetaan tieteen relevanssia.

John Zimanin mukaan tutkimus on yhä useammin ylhäältä johdettua ja sitä ohjaa hyötynäkökulma. Universaaliuden on korvaamassa paikallisuus ja fokusoituminen, ja avoimuus on vaihtumassa tutkijan aineettomiksi oikeuksiksi.

Zimanlaisessa maailmassa tutkimukselta odotetaan tuotteistamista ja palvelukonsepteja.

– Yliopisto yrittää olla sivistynyt tietämällä ja osaamalla, mutta yhteiskunta on kiinnostunut myös yliopistojen vaikuttavuudesta.

Onko meillä rohkeutta?

Mitä yliopistoissa tapahtuu, jos työn ihanteet ja todellisuus ovat

toisistaan näin kaukana?

– Uuvumme akateemisen sivistyksen taakan alle.

Meritoituneet tutkijat voivat yhä tehdä suhteellisen itsenäisiä valintoja, mutta uransa alkuvaiheessa olevilla ei ole juuri vaihtoehtoja. Jos haluaa pärjätä kilpailussa, pitää pystyä osoittamaan tuloksellisuutensa.

– Me seniorit voimme vähän valita töitämme sivistyskäsityksemme mukaan, mutta uransa alkuvaiheessa olevat eivät samalla tavoin voi.

Aarrevaaraa huolestuttaa, että yliopistoissa fokuroidutaan liikaa eikä pitkäjänteiseen tutkimukseen panosteta riittävästi.

– Erilaisella osaamisella pitäisi olla isompi merkitys, mutta olemme haksahaneet aika yksipuoliseen ja mitataan peliin. Sivistys syntyy siitä, että teemme töitä kokonaisvaltaisesti: tutkimme, opetamme ja osallistumme yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen.

” Jos juoksemme alati muuttuvien tavoitteiden perässä, ne muuttuvat ennen kuin ehdimme saada ne kiinni.

Yliopistomaailma on muuttunut, mutta Aarrevaaran mukaan olemme tehneet muutoksen osittain ihan itse.

– Olemme herkästi mukana prosesseissa, joissa ei olisi pakko olla. Jos juoksemme alati muuttuvien tavoitteiden perässä, ne muuttuvat ennen kuin ehdimme saada ne kiinni.

Missä sitten voisimme olla aktiivisempia? Aarrevaaran mielestä on noloa, jos yliopistoille pitää ulkopuolelta muistuttaa palvelutehtävästä ja yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta.

– Pystymme ymmärtämään isoja yhteiskunnallisia ongelmia, osallistumaan niistä käytyyn keskusteluun ja tukemaan tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Aarrevaara kuvailee itse mukautuneensa kohtuullisesti zimanlaiseen tutkimusmaailmaan. Hän esimerkiksi suojaa tuotesuojalla työnsä eikä ymmärrä ajattelua, jossa raha ja sivistys asetetaan lähtökohtaisesti vastakkain – ihan kuin ne eivät mahtuisi samaan taloon.

Tutkijat haikailevat Aarrevaaran mielestä liian helposti takaisin onnen kulta-aikaan, jota ei todellisuudessa koskaan ollutkaan. Hän painottaa, että akateeminen sivistys on myös yhteiskuntaa varten eikä vain yliopistoa itseään varten.

– Ei ole väärin, että yhteiskunta asettaa yliopistolle velvoitteita. Yliopistolla pitää kuitenkin olla oma sivistyskäsitelmä, vahvat arvot ja kyky toimia niiden mukaan. Onko meillä rohkeutta muodostaa ne itse? Mikä on meille oleellista ja tärkeää, ja mihin me sitoudumme?

Yhdestä arvosta Aarrevaara ei toivo luovuttavan.

– Voimme testata ja kokeilla ajatuksilla, emme toisilla ihmisillä. Sen takia olemme sivistyslaitos.

Ennakkoluulojen siivousta

”Tunnen itsen välillä kyllä niin epäsiivistyneeksi ja vihaiseksi ämmäksi, onkohan minulle mitään sivistynyttä sanottavaa. Haastattele toki muitakin, mutta voin kyllä pohdiskella aihetta kanssasi”, vastaa taidehistorian professori Tuija Hautala-Hirvioja haastattelupyyntöön.

Vastaus huvittaa, sillä Hautala-Hirvioja tuli mieleen ensimmäisten joukossa, kun toimituksessa mietimme sopivia haastateltavia. Myös hänen oppiaineensa – taidehistoria – edustaa yliopistomme yleissivistäviä oppiaineita yhdessä kulttuurihistorian ja filosofian kanssa.

– Tiesitkö, että sivistyksen kantasana on siivota? Hautala-Hirvioja kysyy heti haastattelun alkuun.

– Siivoamme ajattelustamme ennakkoluulot ja puheestamme hierarkiat. Kohtaamme toisen ihmisen sellaisena kuin hän on.

Tähän ajattelutapaan Hautala-Hirvioja on kasvanut lapsuudenperheessään, jossa saman katon alle on mahduttanut niin ateisteja kuin vanhoillislestadiolaisia ja silti

” Akateemista tietoa voidaan käyttää hierarkioiden ja alistamisen välineenä.

kaikkien kanssa on tultu toimeen.

– Sitä voisi kai kuvailla ideologiseksi tasa-arvoksi. Voimme kohdata toisemme ihmisinä riippumatta siitä, mitä ajattelemme.

Hautala-Hirvioja muistaa isänsä ihmetelleen, miksi pääoma mielletään taloiksi ja autoiksi, vaikka sana itessään viittaa päänsisäisiin asioihin.

– Pääomaa tulee kaikesta siitä, mitä olet oppinut ja kokenut, sisäisestä sivistyksestä.

Sodat kokenut sukupolvi tiesi, että kotinsa voi menettää hetkessä ja jäljelle jää vain ihminen, jos sitäkään.

Sivistyksen kehdestä suorittajien kouluun

Akateemiseen sivistykseen kuuluu Hautala-Hirviojan mukaan tietynlainen tapa puhua ja jäsenellä asioita. Tavalle sokeutuu helposti, jos on itse sisällä akateemisessa maailmassa. Korkeakoulutetuissa perheissä kasvaneilla on tässä suhteessa etuasema verrattuna ”sivistyneistön” ulkopuolella kasvaneisiin, joihin Hautala-Hirviojakin kuuluu. Ehkä se on herkäntänyt hänet akateemisen sivistyksen nurjille puolille.

– Akateemista tietoa voidaan käyttää hierarkioiden ja alistamisen välineenä, kuten toisten yläpuolelle asettumisena.

Tutkijoiden pitäisi pystyä keskustelemaan keskenään, vaikka heidän näkemyksensä eroaisivat toisistaan radikaalistikin. Aina näin ei kuitenkaan ole, vaan toista voidaan pyrkiä lyttämään tai hänen kanssaan voidaan jopa kokonaan kieltäytyä keskustelemasta.

Toisaalta Hautala-Hirvioja muistuttaa, että akate-

” Sivistynyt Lapin yliopisto takaa tutkimukselle ja opetukselle hyvät edellytykset riittävän pitkän tai pysyvän työsuhteen ja siten, että mahdollisuus tutkimukseen todella kuuluu perusrahoituksen piiriin. Sivistystä ylläpitävää opetusta ei ole ilman tutkimusta. Sivistynyt yliopisto on tasa-arvoinen työ- ja opiskelupaikka. Siellä tunnustetaan sukupuolten ja seksuaalisuuksien moninaisuus ja erilaisten erojen merkitys identiteettien kannalta. Sivistynyt yliopisto tekee työtä tasa-arvon toteutumisen eteen. Sivistynyt Lapin yliopisto ottaa pohjoiset kysymykset tutkimusaiheina tosissaan ja ymmärtää niiden merkityksen elintärkeiden ilmastonmuutoksen maailmassa, eikä ’arktinen’ ole vain strategiapuhetta rahoituksen saamiseksi. Sivistynyt yliopisto irtisanoutuu konsulttijargonista ja luottaa yliopiston kehittämisessä omaan asiantuntemukseensa.

Leena-Maija Rossi, yliopistonlehtori, sukupuolentutkimus

misena ihmisenä kohtaa hyvin erilaisia näkökulmia ja oppii erilaisista kulttuureista, mikä parhaimmillaan laajentaa omaa näkökulmaa – ja voi näin lisätä sivistystä.

Hautala-Hirviojan mukaan sivistys on uteliaisuutta, uskallusta kohdata uusia asioita, toisten ymmärtämistä ja suvaitsevaisuutta – ja niiden pitäisi kuulua myös sivistyneeseen yliopistoon, joka on...

– 1970-luvun yliopisto, Hautala-Hirvioja sanoo ja purskahtaa nauruun.

Hän vertailee omaa opiskeluelämäänsä nykyiseen. Ennen tuntui olevan enemmän aikaa hakea omia kiinnostuksenkohteita ja lukea kirjoja, jotka eivät kuuluneet opetussuunnitelmaan. Niistä myös kokoonnuttiin keskustelemaan yliopiston ulkopuolella.

– Eivät opiskelijat tule enää yliopistoon, joka on sivistyksen ja vapaan ajattelun kehto. He tulevat kouluun, jossa suoritetaan opintopisteitä ja tutkintoja.

Sama suorituskeskeisyys leimaa myös tutkijoiden ja opettajien työtä.

– Kun meiltä vaaditaan tiukkaa tulosta, tekeekö se meistä sivistymättömiä piiskureita ja vallankäyttäjiä?

Historia on tulevaisuutta

Työssään Hautala-Hirvioja on huomannut, että opiskelijoiden yleissivistys, kuten historiatietous, on aiempaa kapeampaa. Yhtenä syynä hän pitää matematiikan ylikorostamista korkeakoulujen pääsyvaatimuksissa, mikä tapahtuu reaali- ja taideaineiden sekä vieraiden kielten kustannuksella.

– Historia antaa perspektiiviä tähän päivään. Tulevaisuutta ei kukaan tiedä, mutta jos ymmärrämme historiaa, ymmärrämme paremmin tätä hetkeä ja voimme tehdä parempia päätöksiä, jotka vaikuttavat tulevaisuuteen.

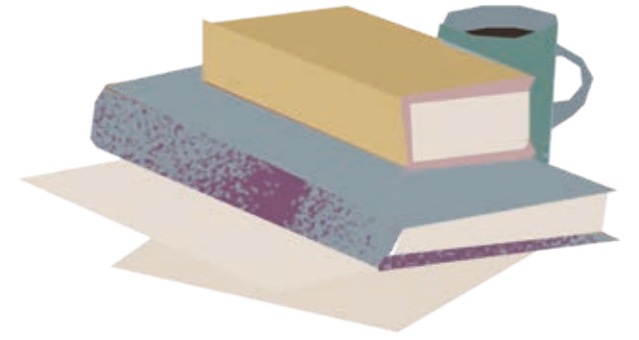
Taide ja kulttuuri luovat Hautala-Hirviojan mukaan tunnesivistystä, sillä ne käsittelevät usein asioita, joita

” Suomen saamelaisluetta lähinnä sijaitsevina yliopistona se uskaltava avata ovensa saamelaisille tietoteorioille sekä niiden potentiaalille yliopiston episteemisen perustan vahvistamisessa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että saamelaiset tiedontuottamismuodot muodostavat keskeisen osan Lapin yliopiston epistemologista pluralismia niin tutkimuksessa kuin opetuksessa.

Rauna Kuokkanen, tutkimusprofessori, arktinen alkuperäiskansatutkimus

” Sivistynyt Lapin yliopisto on moniääninen, toisten näkemyksiä kunnioittava ja avoin akateeminen yhteisö. Asiat etenevät keskustellen, kuunnellen ja omat näkemykset perustellen.”

Osmo Rätti, tutkimusvararehtori

on vaikea sanallistaa. Tunnesivistyksen vaikutus voi olla jopa vahvempi kuin tiedollisella sivistyksellä.

– Tunnetason kokemukset vahvistavat henkilön itsetuntemusta ja -luottamusta, jotka taas tukevat oman persoonan hyväksymistä ja sitä kautta myös ymmärrystä muita kohtaan, suvaitsevuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ei ihme, että Hautala-Hirvioja halusi heti alkuun varmistaa, että haastateltavana on muitakin kuin hän. Hänen puheessaan sivistys – myös akateeminen sivistys – rinnastuu toistuvasti muiden ymmärtämiseen ja suvaitsevaisuuteen.

Millainen sitten on sivistymätön yliopisto?

– Sellainen, jossa yksinvaltainen pieni porukka päättää asioista henkilökuntaa kuulematta – ja siihen suuntaan olemme menossa.

Jos päätöksiä ei perustella eikä oikein edes tiedetä, ketkä päätöksen ovat tehneet, se synnyttää epäluuloa ja ruokkii salaliittoteorioita.

Hautala-Hirviojan mukaan raha ja sivistys mahtuvat kyllä samaan taloon, mutta kysymys on siitä, miten rahat jaetaan. Sen pitää olla perusteltua, tasapuolista ja läpinäkyvää.

– Rahattomuuskaan ei sivistä, eikä köyhyys ole kunia. Sivistys syntyy niin monesta tekijästä.

Ovelle koputetaan. Professorin on aika jatkaa rahoitustushakemustensa työstämistä. ●

” Sivistynyt yliopisto ei rakenna tulevaisuuttaan sen tavoitteen perustalta, että yliopisto on olemassa tulevaisuudessakin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rehtori ei avaa lukukautta kertomalla korkeakoulukonsernista tai muista kumppanuuksista koska ’niillä turvataan Lapin yliopiston olemassaolo jatkossakin’. Yliopiston strategiaakaan ei tehdä sen vuoksi, että voisimme kertoa, mitä sellaista olemme, mitä muut eivät ole, ’jotta merkityksemme ja tulevaisuutemme yliopistona olisi turvattu’. Eli yliopistoa ei tule puolustaa sen vuoksi, että meillä olisi yliopisto. Yliopistolaisissa yliopiston tehtäväksi kerrotaan harjoittaa vapaata ja kriittistä tutkimusta. Tämä pitää olla mielessä, kun toteutamme sivistynyttä yliopistoa.

Heikki Huilaja, tutkija, sosiologia

Millainen on sivistynyt Lapin yliopisto?

Mitä sivistys merkitsee sinulle?

TEKSTI MARIA PALDANIUS
KUVAT SANTERI HAPPONEN

IIRIS KESTILÄ
Opiskelija ja tutkimusavustaja,
oikeustieteiden tiedekunta

Kohtaan usein ihmisiä, joiden ajattelen olevan erityisen sivistyneitä. Kerran tapasin junassa herran, joka luki kirjaa, *Homo Sapiens*. Hänen innostuksensa uuden äärellä sai minut vaikuttamaan – ja hänet vaikuttamaan sivistyneeltä.

Sivistys näyttyy minulle kahdessa kategoriassa: akateemisena sivistyksenä ja sydämen sivistyksenä. Ensimmäiseen liittyy paitsi laaja lukeneisuus, myös kyky yhdistellä pisteitä ja rakentaa siltä pohjalta jotain uutta. Sivistys ei kuitenkaan tarkoita vain tiettyjä tietoja tai taitoja. Ihminen voi olla sivistynyt, vaikkei tuntisi Euroopan pääkaupunkeja.

Sivistys on halua oppia uutta ja laajentaa omaa maailmankuvaa. Haluan uskoa, että nykyisen sivistys-käsitteen alle mahtuu ymmärrys erilaisia maailmankatsomuksia kohtaan. Toisaalta sivistys on tarkoittanut

myös muiden kulttuurien tukahduttamista. Monet alkuperäiskansat ovat kärsineet länsimaisen sivistyksen ikeessä.

Sivistyksen tulee olla itseisarvo eikä väline kilpailukyvyyn ja uusien innovaatioiden kehittämiseksi. Itse olen katsellut yliopistoelämää vasta vähän aikaa, mutta jo tänä aikana työelämän paineet ovat koventuneet ja yliopistoilta on leikattu. Ajatus, että opettajat tutkisivat ja jakaisivat löydöksensä opiskelijoille ilman ulkopuolista pakkoa, ei liene enää realismia.

En tiedä, olenko itse sivistynyt. Ehkä sivistys on myös oman tietämättömyyden hyväksymistä. Työni kautta olen saanut kohdata tietojeni rajallisuuden monen projektin ollessa jatkuvaa uuden oppimista. Olen onnekas, kun saan työkseni sivistää itseäni.

Sivistys linkittyy tietoon. Tiedon sanotaan olevan valtaa mutta tuovan myös tuskaa. Käytännön tasolla sivistys näkyy monissa arjen ongelmissa aina elämän perustaidoista lukemisen ja kirjoittamisen oppimiseen sekä korkeampaan koulutukseen asti. Sivistyksen merkitys korostuu myös massamediassa, joka vaatii jatkuvaa kriittistä suhtautumista. Terve kriittisyys edustaa sivistystä.

Sivistys tulee vastaan eri katsomusaineiden opettamisen kautta. Sivistys on oppijan kasvamista suhteessa teoreettiseen tietoon ja yksilön ajattelun vapautumista kohti persoonallisesti sävyttynyttä sivistystä ja arjen ongelmaratkaisua. Filosofia tuo mukanaan sekä tiedollista että teoreettista sivistystä.

Opetuksen tulisi palvella kriittistä ajattelua ja vapaata järjen käyttöä. Aiemmin tutkimus ja opetus kulkivatkin käsi kädessä luoden edellytykset tällaiselle yksilölliselle sivistykselle. Nykyinen yliopisto on kehittynyt enenevässä määrin tuotanto- ja yritysmäiseksi. Pelkkä taistelu rahasta ja tieteellisten julkaisujen määrästä ei palvele sivistyksen tavoitetta.

Opetuksen asema kriittisen ajattelun kehittäjänä on kärsinyt. Kriittisesti suhtautuvat yksilöt koetaan usein hankalina tapauksina. Perinteisen opetuksen sijaan periaatteeksi on noussut paljon tietäminen eli tiedon kerääminen ja mantramainen toistaminen. Omalle ajattelulle ei jää sijaa. Se enteilee sivistyksen inflaatiota.

Sivistynyt ihminen toimii vapaasti, eikä vastaanota tietoa valmiiksi annettuna. Oman järjen käyttö, terve kriittisyys ja rohkea ajattelu luovat pohjan sivistykselle.

” Opetuksen tulisi palvella kriittistä ajattelua ja vapaata järjen käyttöä.

OLLI KOSKELA
Väitöskirjatutkija,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

” Elämäkoulu voi olla kaikkein opettavaisin.

MARJA KALSKE

Filosofian tohtori ja yliopistonlehtori, kirjallisuus ja suomen kielen didaktiikka, kasvatustieteiden tiedekunta

Kielentutkijana kysyn ensin: mikä on sivistyksen vastakohta? Tulkintani mukaan sivistymättömyyttä on tietämättömyys, ennakkoluuloisuus ja uuden pelko. Täten myös sivistys näyttäytyy arvovarauksellisenä: kyse ei ole vain asioiden oppimisesta, osaamisesta tai opettamisesta vaan myös pohdittujen näkemysten sisäistämisestä ja arvioinnista. Myös nöyryys on osa sivistystä: minä en tiedä kaikkea. Minäkin voin erehtyä.

Opetan työkseni äidinkieltä ja kirjallisuutta tuleville luokanopettajille. Näkökulmani maailmaan ovat kieli, kirjallisuus ja historia. Kaunokirjallisuus, muiden taiteiden tapaan edustaa symbolista todellisuutta, jota tulkitaan empatian ja oivalluksen kautta. Kyse on sydämen sivistyksestä. Sitä ei korvaa mikään.

Työni on vienyt minua eri puolille Suomea: murrettutkijaksi Turun saaristoon, keskiajan historian äärelle Hämeeseen ja äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaksi Ylläksen juurelle. Nuorena murrettutkijana, 1970-luvulla kuljin torpasta torppaan kuuntelemassa vanhuksia, joilla oli tarve välittää elämäkokemustaan nuoremmille. Opin, ettei sivistyneisyys vaadi koulunkäyntiä. Elämäkoulu voi olla kaikkein opettavaisin.

Yliopistotyön ytimessä ovat vilpitiön tiedonetsintä, opetus ja arvomaailman pohdinta. Se edellyttää sydämen sivistystä. Sivistysyliopisto-termiä on käytetty poliittisessa keskustelussa tunteita herättävällä tavalla. Tähän kiistaan minulta ei löydy patenttiratkaisua. Kielitieteilijänä lähestyn asiaa vastakohtaan kautta: mitä olisi sivistymätön yliopisto? Hui kauhea! •

kolumni

ARTO O. SALONEN
Apulaisprofessori, Itä-Suomen yliopisto
Dosentti, Helsingin yliopisto

” Ihmisellä on enemmän valtaa planeetallamme kuin koskaan aikaisemmin.

KIMMO BRANDT

TÄYSI IHMISYYS ON ILMAISTA, RUNSASTA JA KAIKKIEN SAATAVILLA

Sivistys kysyy kyltymättömästi, onko tässä kaikki se, mitä elämä antaa. Jos hyvän elämän tavoittelu tiivistyy elintason paranteluun ja vaurauden maksimointiin, elämän täyteys jää tavoittamatta ja tulevaisuuden toivo himmenee. Vallalla olevat käsitykset hyvästä elämästä hukkaavat sitä, mikä tekee elämästä elämisen arvoista.

Ihmisellä on enemmän valtaa planeetallamme kuin koskaan aikaisemmin. Meitä on paljon, ja yksilökeskeinen massakuluttaminen on normaalina pidetty hyvinvoinnin lähde. Ihmisen ajassa – antroposeenissa – ihmiskunnasta on tullut voimallisin yksittäinen tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä.

Sivistys puolustaa elämän tarkoitusten, merkitysten ja mielekkyyksien löytämistä ja säilymistä. Kaikenlainen pelkistäminen asettuu sivistymistä vastaan, sillä se tyhjentää elämän rikkaista merkityksistä. Ihmisten luokittelu hyviin ja pahoihin, värillisiin ja värittömiin, likaisiin ja puhtaisiin tai uskonnollisiin ja uskonnottomiin kylmää mielet. Se on täyden ihmisyyden nitistämistä.

Jokainen ihminen kuuluu johonkin vähemmistöön ja kokee aika ajoin toiseutta ja vierautta. Yhtä lailla jokainen haluaa olla kelpaava pelkäänsä sillä perusteella, että on saanut syntyä ihmiseksi Siniselle planeetalle. Eikä kukaan toivo syntyvänsä ilman hyvän elämän edellytyksiä.

Sivistys ei tyydy syventämään jo olemassa olevia latu-uria vaan uskaltuu puuterilumelle. Sivistyessä avarrutaan kohti sellaista, jota ei ole. Uusien ajatusten avulla voidaan ottaa puheeksi poissaolevaa. Sitten sitä voidaan alkaa tehdä olemassa olevaksi – jos halutaan. Näin syntyy kaikki uusi ja innovatiivinen.

Rajallisella planeetalla sivistys pyytää lisäämään sitä, mikä on runsasta ja ehtymätöntä. Ekososiaalinen sivistys kääntää ihmisen uuteen asentoon suhteessa ei-inhimilliseen todellisuuteen. Elämän merkityssisällöt rikastuvat, kun maailmaan kytkeydytään ratkaisijan roolissa. Avartamalla elämää siitä tulee täyteläisempää.

Ekososiaalisen sivistymisen pitävin mittari on se, mitä meiltä jää tuleville sukupolville. Elämän arvokkuus, mielekkyys, luottamus, tyytyväisyys ja elämänilo ovat kaikkien ulottuvilla olevia aineettomia mahdollisuuksia. Niihin kätkeytyy ihmiskunnan todellinen vauraus, sillä ne nostavat ihmisen täyteen mittaansa. Eikä niiden lisääminen ole keltään pois.

Kirjasto puolustaa avointa yhteiskuntaa

Kirjastot ovat säästökurimuksessa. Onko meillä enää varaa ylläpitää sivistyksemme kivijalkaa? Onko meillä varaa olla ylläpitämättä?

TEKSTI SUSANNA PARIKKA | KUVA ELLI ALASAARI

Suomalaisten huikea sivistystason nousu viime vuosisadalla perustui kansakoulujen ja kirjastojen leviämiseen koko maahan 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Professori Hannu Katajamäki on kuvaillut kirjastoa suomalaisen sankariteon mahdollistajana ja sivistyksen perustana. Vaikka Suomi oli sata vuotta sitten huomattavasti köyhempi maa kuin nyt, kansakoulut ja kirjastot rakennettiin joka kylään.

Vaikuttaa siltä, että meillä ei ole enää varaa ylläpitää sivistyksemme kivijalkaa. Kuntien kirjastot ovat ahtaalla, ja samassa säästökurimuksessa ovat myös tiedekirjastot, jotka korkeakoulujen talousahdingossa yrittävät ahtautua mahdollisimman pieniin neliöihin ja tulla toimeen mahdollisimman vähällä henkilöstöllä.

Painettua kirjallisuutta on poistettu paljon. Verkkoaineistojen käytön kasvun myötä niiden hinnat eivät kuitenkaan ole laskeneet, päinvastoin. Avoimen julkaisemisen vaatimukset ovat jo vaikuttaneet tiedekustantamiseen, ja ehkä ne vähitellen muuttavat uusiin suuntiin myös kaupallisten kustantajien nykyistä kustannusmallia, joka perustuu suuriin voittoihin.

Plan S on Euroopan komission, Euroopan tiedeneuvoston ja eurooppalaisten tutkimusrahoittajien yhteisen koalition aloite edistää tieteellisen julkaisemisen avoimuutta. Sen tavoitteena on avoin saatavuus eurooppalaisten tutkimusrahoittajien rahoittamille julkaisuille vuodesta 2021 alkaen, ilman julkaisujen lukemiseen liittyviä maksuja.

Kansalaisten ja opiskelijoiden olohuoneena

Kirjastojen toimintaympäristön nopea muutos on pakottanut erityyppiset kirjastot vastaamaan uusiin haas-

teisiin. Suomalaisilla tiedekirjastoilla ei ole omaa lainsäädäntöä. Yleisten kirjastojen osalta uusi kirjastolaki tuli voimaan 1.1.2017. Olin jäsenenä OKM:n kirjastolakia valmistelleessa työryhmässä edustamassa tiedekirjastojen näkökulmaa.

Uudella kirjastolailla edistetään asukkaiden osallisuutta ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista verkottuneessa kansalaisyhteiskunnassa sekä turvataan tiedon ja kulttuurin yhdenvertainen saatavuus. Lain keskeisenä tavoitteena on edistää yhteiskunnallista demokratiakehitystä ja vahvistaa yleisten kirjastojen toimintaedellytyksiä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Uuden kirjastolain yleisille kirjastoille asettamat tavoitteet ja tehtävät ovat hämmäntäneet monia. Esimerkiksi Helsingin Oodi-kirjastosta käydyssä keskustelussa on tuotu vahvasti esiin, ettei Oodi ole kirjasto vaan kulttuurin monitoimitalo. Mutta Oodi toteuttaa tismalleen uuden kirjastolain tavoitteita ja tehtäviä. Onkin ehkä enemmän kysymys siitä, miten sivistys määritellään – kuuluuko siihen myös ompelutaidon edistäminen ja 3d-tulostaminen? Oodissa on tarjolla kaiken muun ohella myös perinteisesti kirjoja, lehtiä ja verkkoaineistoja sekä mahdollisuudet niistä nauttimiseen.

Kirjastot ovat muuttuneet maailman muutoksen myötä, ja toistaiseksi ne ovat onnistuneet melko hyvin olenaisessa: miten pysyä mukana muutoksessa ja silti pi-

” Tiedekirjastot ovat muuttuneet opiskelijoiden olohuoneiksi, joissa parhaimmillaan voi viettää aikaa 24/7.

tää kiinni ydintehtävistään? Netin ja mobiililaitteiden myötä myös kirjastonkäyttö on helpompaa kuin ennen – verkossa voi vaikka uusia lainat tai käyttää erilaisia sisältöjä ajasta ja paikasta riippumatta, kuten lukea e-kirjoja tai tieteellisiä artikkeleita, keskustella chatissa tietoasiantuntijan kanssa tai osallistua informaatiolukutaidon verkkokurssiin. Tiedekirjastot ovat muuttuneet opiskelijoiden olohuoneiksi, joissa parhaimmillaan voi viettää aikaa 24/7. Myös useat yleiset kirjastot ovat muuttuneet kansalaisten olohuoneiksi.

Avoimen yhteiskunnan peruspilarit

Oikean tiedon säilyttäminen ja pääsy sen ääreen, kulttuuriperinnön säilyttäminen sekä sivistyksen edistäminen ovat kaikkien kirjastojen yhteisiä ydintehtäviä. Myös muut muistiorganisaatiot ovat saman äärellä.

Kirjastot tarjoavat pääsyn tietoon, tukevat tiedon luomista ja tarjoavat alustoja siihen. Lapin korkeakoulukirjasto on ainoa tiedekirjasto Lapin alueella. Se edistää sivistystä tarjoamalla valitut tietoaaineistot, ammatti-

taitoista palvelua sekä tilat ja laitteet niiden hyödyntämiseen. Kirjasto myös tukee ja edistää avointa tieteellistä julkaisemista.

Oxfordin yliopiston Bodleian Libraryn kirjastonjohtaja Richard Ovenden kehotti äskettäin eurooppalaisia tiedekirjastoja yhdistämään voimansa, sillä muistiorganisaatioiden tehtävä on puolustaa avoimia yhteiskuntia ja totuudenmukaista tietoa näinä erilaisten verkkoaineiston häirintä- ja hävitysyritysten, somehyökkäysten sekä valeutisten aikoina. Etenkin verkossa olevan aineiston säilymisessä ja arkistoinnissa on isoja haasteita. Kirjastot ja muut muistiorganisaatiot ovat tässä tehtävässä etulinjassa, sillä ne ovat avointen yhteiskuntien peruspilareita lehdistönvapauden, vapaiden ja avointen vaalien sekä itsenäisen tuomioistuineläytöksen lisäksi.

Kirjastojen sivistystä puolustava tehtävä on nyt tärkeämpi kuin koskaan. Oiva esimerkki tästä on Muoniossa sijaitseva Suomen Kalakirjasto, jossa sivistyksen puolesta ja täydellä sydämellä lähdettiin ensin pelastamaan painetut kokoelmat tutkimuslaitosten rakennemuutoksen hävitykseltä, sitten laajemmin keräämään alan aineistoa ja digitoimaan sitä. Työ jatkuu. ●

Kirjoittaja on Lapin korkeakoulukirjaston kirjastonjohtaja. Lapin korkeakoulukirjasto on Lapin yliopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun yhteiskirjasto.

Sydämen sivistys on tulevaisuuden parhaaksi

TEKSTI ANNIINA KOIVUROVA | KUVAT ELLI ALASAARI

Elämme maailmanpoliittisessa, taloudellisessa ja ympäristöllisessä epävakauden tilassa, jossa tulevaisuutta on vaikea hahmottaa. Suomalaisessa koulutuspolitiikassa pyritään arvioimaan nykyopetusta ja uudistamaan sitä tulevaisuuden tarpeisiin. Kun yksi opetussuunnitelma on saatu valmiiksi, pian alkaa seuraavaan valmistelu.

Presidentti Tarja Halonen otti kantaa suomalaisiin koulutusleikkauksiin SuomiAreenassa viime kesänä. Hän muisteli, miten vuoden 1991 lamassa vannottiin, ettei koulutuksesta enää leikata. Toisin kävi. Halosen mukaan paras tae hyvälle tulevaisuudelle ovat sivistyneet ihmiset. Erityisesti hän peräänkuuluttaa päättäjiä sivistystä, sillä he ovat vastuussa siitä, että yhteiskuntamme tarjoaa mahdollisuudet laadukkaaseen elämään. Samalla kun koulutuksen tulee palvella työelämän tarpeita, tulee sen ennen kaikkea sivistää.

Miksi sivistys nousee Halosen puheessa työelämä- lähtöisyyden edelle? Nykypäivän koululaiset ja opiskelijat tulevat soveltamaan oppimaansa yhteiskunnassa, jonka muutoksia voimme vain arvailla. Tarvitaan osaamista, joka antaa eväät toimia luovasti ja kasvaa viisaana yhteisessä maailmassamme, yhteisen hyvän elämän rakentamiseksi. Tässä on sivistyksen ydin.

Kun ihminen oppii oppimaan ja ymmärtää oman osaamisensa rajallisuuden ja tiedon moniulotteisuuden, hän oppii arvostamaan erilaisuutta ja asettumaan myös toisen ihmisen asemaan. Sivistys on parhaimmillaan sydämen sivistystä. Nykypäivän yleissivistäväksi kutsutun koululaitoksen tulisi pystyä tarjoamaan turvalliset ja laadukkaat puitteet sydämen sivistystä tukevalle opetukselle ja oppimiselle, vaikka samaan aikaan kouluun kohdistuu tehokkuuden, systemaattisuuden ja uudistamisen paineita.

Kokonainen ihminen

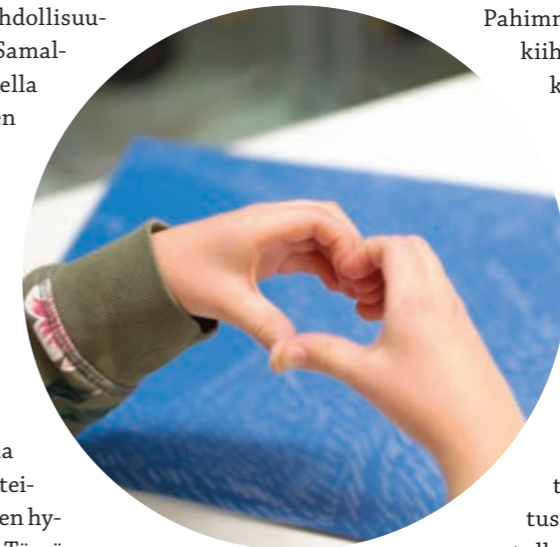
Kuvataidekasvattajana olen huolestuneena seurannut, miten nykyinen koulutuspolitiikkamme jyrää alleen tai-

de- ja taitoaineet. Koulutuspuhe jättää jalkoihinsa sekä peruskoulun että lukion valinnaiset kurssit. Ylioppilastodistuksen painoarvon kasvattaminen sysää taide- ja taitoaineita marginaaliin. Pitkä matematiikka antaa muita oppiaineita paremmat mahdollisuudet päästä lukuisiin humanististen tieteenalojen opintoihin. Esimerkiksi kirjallisuustiedettä opiskelemaan haluava saa paremmat pisteet pitkästä matematiikasta kuin äidinkielenstä. Jatko-opiskelupaikkoja puntaroidessaan opiskelija valitsee pois omia vahvuusalueitaan ja mielenkiintonsa kohteita vaikkapa kielissä, kuvataiteessa ja musiikissa.

Poisvalinnan myötä rapistuu sekä tulevien opettajien ja kasvattajien luovat taidot että kouluissa tarjottu taide- ja taitoaineiden opetuksen laatu. Pahimmassa tapauksessa on nähtävissä kiihtyvä kierre. Samaan aikaan kun koulutuspolitiikassa tunnutaan painottavan yhä enemmän työelämävalmiuksia ja talouskasvua, yhteiskunnassa keskustellaan laajasti luovan osaamisen vahvistamisesta, taiteen terveysvaikutuksista ja ihmisen kokonaisvaltaisesta kasvusta. Ristiriitaa halutaan paikata suunnitteleamalla kokonaiskoulupäiviä, jossa koulun yhteyteen tulisi taide- ja taitoaineita vahvistavia harrastustoimintoja. Tämä on sinänsä tervetullutta, mutta uhkana on, että se vähentää ammattitaitoisten taide- ja taitoaineiden opettajien antaman opetuksen minimiin.

Ihminen on kokonaisuus. Aistisuus, taiteellinen ajattelu, kriittinen kuvanlukutaito, kuvittelukyky ja luovat ongelmanratkaisutaidot ovat osa sellaista monialaisuutta, jota tarvitsemme hyvän elämän ja yhteiskunnan rakennusaineiksi. Taide- ja taitoaineet kehittävät myös tunne- ja vuorovaikutustaitoja, kun oppija toimii yhdessä muiden kanssa. Kun maailma yhä vain visualisoituu ja medialisoituu, nämä taidot lisäävät kokemusta siitä, että minä osaan, kykenen ja voin vaikuttaa. Tämä ei ole vain teknistä osaamista vaan kykyä laajempaan ymmärrykseen. Sitä, mitä työelämässäkin tarvitaan. •

Kirjoittaja on kuvataidekasvatuksen yliopistonlehtori taiteiden tiedekunnassa.

tuokio arktisessa

Huippuvuorilla
halusimme nähdä jäätikön
Sellaisen, joiden sulamisesta aina kuulemme
Näimmekin, ja saimme viskin jäällä
matkalla norjalaisesta taajamasta
venäläiseen kaivoskylään aluksessa,
jonka koko miehistö oli Filippiineiltä.

Malja sille,
mille varsinaisesti, en oikein tiedä
tälle hetkelle tässä ajassa,
jossa vain kaikki outo on normaalia.

Teksti & kuva
MARKKU HEIKKILÄ

Tiedeviestinnän päällikkö, Arktinen keskus

PEKKA KOPONEN Opiskelija, audiovisuaalinen mediakulttuuri, taiteiden tiedekunta

Opintopisteitä ja vaipanvaihtoa

Suomussalmen kunnan hallintojohtajana työskentelevä Annina Niemelä aloitti opinnot Lapin yliopistossa vuonna 2012 ja valmistui 2017. Opintojen aikana syntyi gradun ja hallintotieteiden maisterin tutkinnon lisäksi kaksi lasta.

Vaikka pikkulapsiarjen ja opintojen yhdistäminen kuulostaa haastavalta, Niemelä muistelee elämäntilannetta myönteisesti.

– Esikoiseni syntyi 2014 ja keskimmäiseni kaksi vuotta myöhemmin. En pitänyt opinnoista ”äitiyslomaa”, sillä opintojen järjestäminen oli joustavaa ja pystyin opiskelemaan paljon kotoa käsin. Lastenhoito oli helppoa järjestää, sillä pakollista läsnäoloa vaativia opintoja oli melko vähän.

Myös kuvataidekasvatuksen maisteriopintoja suorittava, neljän lapsen äiti Annastiina Leppälä pitää opiskelun aloittamista hyvänä ratkaisuna.

– Muutimme perheeni kanssa Rovaniemelle opintojen vuoksi syksyllä 2018. Vanhin lapseni on 9-vuotias ja nuorin 2-vuotias. Opintojen ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaatii joustoa ja toimivaa yhteistyötä kotona. Budjetti on hetkellisesti tiukka, mutta opiskelu on – myös taloudellisesti – sijoitus tulevaan.

Elämäntilanteessa, jossa aikaa on rajatusti, korostuu Niemelän ja Leppälän mukaan organisoinnin merkitys.

– Esseet ja projektit pitää aikatauluttaa hyvin, ja toisaalta aikatauluihin pitää sisällyttää joustovaraa esimerkiksi lapsen sairastumisen varalta. Opiskelevana vanhempana oppii käyttämään aikaa tehokkaasti, eikä tekemistä voi jättää viime hetkeen, Leppälä pohtii.

ELLI ALASAARI

Annastiina Leppälän arkea rytmittävät opiskelu ja perhe-elämä.

blogi

VINKIT (LAKIKIRJA)TENTTIIN!

Aloita ajoissa ja tee lukusuunnitelma: Lukusuunnitelman teko voi tuntua turhalle ja "aloita ajoissa" -ohje ilmiselvälle. Mä huomaan kuitenkin aina, että ilman suunnitelmaa luen liian hitaaseen tahtiin ja lopulta plärään tenttikirjoja hiki hatussa viime tipassa, jolloin aikaa kertaamiselle ei jää ja illat menevät aikataulun tiukkuudesta murehtimiseen. Lukusuunnitelman kanssa pysyy tasan tarkkaan selvillä siitä, milloin pitäisi olla mitään tehtynä ja tällöin voi myös vetää selvän rajan vapaa-ajan ja opiskelun välille. Tokaisin juuri ennen viime tenttiä, että odotan sitä päivää, kun ei tarvitse enää opiskella lauantaisin ja sunnuntaisin – toisin sanoen sitä päivää, kun alan opiskella kunnolla arkipäivisin.

SUVITARU

Yliopiston henkilökunta saa äideiltä kiitosta.

– Joustavien opintosuoritusmahdollisuuksien ja ymmärtävän henkilökunnan vuoksi uskalsin tavoitella valmistumista opiskelujen alussa tehtyjen suunnitelmien mukaisesti, Niemelä kertoo.

Yliopistolta puuttuu kuitenkin foorumi perheellisten vertaistuelle. Kokemusten jakaminen muiden samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa auttaa jaksamaan arjessa, Leppälä miettii. Muutenkin omasta jaksamisesta on huolehdyttävä. Toisaalta juuri opiskelu voi olla vanhemman hengähdystauko.

– Opiskelu oli palkitsevaa, sillä se oli minulle omaa aikaa ja vastapainoa vanhempana olemiselle, Niemelä summaa.

PILVIKKI LANTELA

Lapin yliopiston ylioppilaskunnan perehdyttämät tuutorit ovat fuksien tukena niin yliopistossa kuin vapaa-ajalla. Kun Merituuli Hannonen aloitti vaatesuunnittelun opinnot taiteiden tiedekunnassa, hän ei tuntenut sen enempää Rovaniemeä kuin Lapin yliopistoakaan. Opittavaa oli paljon ja mielessä ristelli kysymyksiä: Mikä weboodi? Mikä akateemin vartti? Mikä ihmeen rantsu, laavu ja Halfthemoon?

– Alussa tuntui kuin meidät olisi heitetty suoraan syvään päähän. Mutta paljon vaikeampaa se olisi ollut, jos ei olisi ollut ketään apuna. Tuutorin tuki on ollut korvaamatonta, Hannonen kommentoi.

Hannonen kohdistaa kommenttinsa oman opintoryhmänsä tuutorille, vaatesuunnittelua toista vuotta opiskelevalle Miikka Keräselle. Hän on pitänyt huolen siitä, että laskeutuminen yliopistoelämään on ollut mahdollisimman loiva ja lempeä. Keränen järjesti ryhmälleen ensimmäisen tapaamisen jo ennen opintojen ”virallisen osuuden” alkamista.

– Tiedän kokemuksesta, miten kiva on nähdä edes yhden tutun kasvot, kun astelee Esko ja Asko -saliin kuuntelemaan tervetuloa-puheita, Keränen perustelee.

Lisäksi Keränen laati ryhmälleen tervetulkirjeen ja organisoivat sittemmin muun muassa yhteisen metsätien ja lukuisia kahvihetkiä, joiden lomassa kiperistäkin asioista saattoi keskustella rennommassa ilmapiirissä.

– Miikka on rauhallinen tuutori, joka jaksaa selittää asiat läpikotaisin ja vastaa kysymyksiin hermostumatta. Ilman häntä alku olisi varmasti tuntunut paljon virallisemmalta, jäykemmältä ja puuduttavammalta, Hannonen kiittelee.

Keränen ja Hannonen kokevat hyödyllisenä myös sen, että tuutori ja tuutoroitava edustavat samaa opintoalaa.

– Oli mahtavaa saada tutustua heti toisen vuoden opiskelijaan. Mehän tuleme olemaan joskus vielä kollegoita, Hannonen huomauttaa.

Keränen yhtyy näkemykseen ja toivoo tuutorileiman pyyhkiytyvän hiljalleen hänen otsastaan. Kokemusta löytyy myös päinvastaisesta:

– Moni vanha rippilapsi muistaa minut vieläkin isona. Toivoisin, että tuutoroitavat eivät muistaisi minua tulevaisuudessa tuutorina, vaan voisimme jatkaa ystävinä ja kollegoina.

Mutta miten ja milloin tuutoristatus karistetaan? Siinäpä on lukuvuoden mittaisen tuutoripestin keskeisimmät pätkinät, joihin Keräsellä ei ole suoraa vastausta.

– Alku on aina tärkein. Silloin kaikki on vielä uutta ja verkostoituminen tapahtuu. Mutta nyt kun opiskelijat ovat ryhmäytyneet, mietin, mikä on roolini jatkossa ja mihin väliin kehtaan ehdottaa mitään tekemistä. Vai kehtaanko? Tarvitaanko minua enää? Keränen pohtii.

Ilmaan jää roikkumaan ajatus: ehkä onnistuneen tuutorin merkki onkin se, ettei häntä tarvita enää.

Tuntiopettajalla on oma yritys

Vaatetussuunnittelun tuntiopettajana toimivan Karoliina Laxströmin jokainen työpäivä on erilainen. Laxström valmistui heinäkuussa maisteriksi Lapin yliopistosta, ja nopealla varoitussajalla häntä pyydettiin opetustehtäviin sijaiseksi.

Syksyllä aikaa ovat vieneet luentojen valmistelut, opetus sekä väitöskirjan tutkimussuunnitelman työstäminen. Suunnittelutehtävät ovat viime aikoina jääneet vähemmälle.

– Kun aloitin opinnot vuonna 2014, työskentelin lastenvaatesuunnittelijana. Yrityksessä tuli organisaatiomuutos, minkä myötä minulle tuli mahdollisuus perustaa oma yritys ja jatkaa suunnittelutehtäviä, Laxström kertoo.

Suunnittelutöitä Laxström tekee kotoa käsin. Enimmäkseen hän on suunnitellut työvaatteita, erityisvaatteita sekä hääpukuja.

– Tällä hetkellä on yksi työvaateprojekti, jonka tiimoilta tapaamaan asiakasta aina välillä, teen suunnitelmia kotona ja esittelen valmiita suunnitelmia asiakkaalle.

Opintojen aikana Laxström osallistui menestyksekkäästi eri suunnittelukilpailuihin ja useana vuonna myös Arctic Fashion Show'n toteuttamiseen. Koulutus antoi eväitä itsenäiseen ajatteluun, kyseenalaistamaan ja tunnistamaan erilaisia ilmiöitä. Tärkeimmäksi opiski Laxström nostaa tutkivan suunnittelun.

– Opinnoissa painotettiin vahvasti koko ajan, millä tavalla voi lähestyä omaa suunnitteluprosessiaan tutkimuksellisesti. Tämä on ihan missä tahansa työssä asia, jonka koen tosi tärkeäksi myös tulevaisuudessa.

Mieleepainuvimmat muistot opinnoista liittyvät ystäviin ja opiskelijoiden välillä vallitsevaan hyvään yhteishenkeen.

– Viime keväänä minut valittiin vuoden arktisen muotoilun opiskelijaksi. Se jäi erityisesti mieleen, kun on kovasti tehnyt töitä ja panostanut opiskeluun, ja opintojen loppuun tulee tällainen tunnustus.

JOHAN-EERIK KUKKO

Karoliina Laxström

Tuntiopettaja, vaatetussuunnittelija

- Syntynyt 1995
- Suunnittelutoimisto Karoliina Laxströmin perustaminen 2016
- Taiteiden kandidaatiksi 2017
- Vuoden arktisen muotoilun opiskelija 2019
- Taiteiden maisteriksi 2019
- Harrastuksina taidenäyttelyissä käyminen, valokuvaus ja ruuanlaitto.

RAVISTELEVAA taidetta

Stereotypiat. Ironia.
Kontrasti. Sukupuoli.
Dystopiat. Nämä
sanat toistuvat
keskustelussa
taiteilija Aurora
Reinhardin kanssa
ja ovat viitteitä
hänen tuotantoon
läpileikkaavista
teemoista.

TEKSTI PILVIKKI LANTELA
KUVAT ELLI ALASAARI

Rovaniemellä Reinhard työstää töitä tuleviin näyttelyihin, Porvoon Triennaaliin ja Forum Boxin Fantastic Death -näyttelyyn. Yhdellä työpöydällä on vitriiniin tulevan työn hahmo, muotokuva. Pöydällä lepää Reinhardin ystävän käsilaukun sisältö stringeistä verensokerinmittausliuskaan.

– Käsilaukut ovat kiinnostavia, sillä niihin nivoutuu kontrasti: kantajan huoliteltu ulkonäkö ja käsilaukun ulkokuori ja sen sisällä oleva lika, roskat ja kaaos. Nämä tavarat ovat myös itsessään kiehtovia – mitä ne kertovat ihmisestä tai ylipäättään elämästä, jota elämme?

– Opiskeluaikanani minuun vaikutti vahvasti Ate-neumissa esillä ollut Teemu Mäen videoretrospektiivi. Edelleen tekemistäni ajaa jälki tuosta kokemuksesta. En halua tehdä ihan kivaa taidetta, vaan jotakin, joka koskettaa, ravistelee. Haluan aiheuttaa fyysisen reaktion, jota ei pysty heti sanoittamaan, Reinhard toteaa.

Tässä hän onnistuu. Ensimmäisellä katselukerralla taiteilijan kotisivuilta löytyvät Venus-kokoelman kuvat häiritsevät, jopa ahdistavat. Seuraavalla katselukerralla

niitä pystyy tarkastelemaan jo eri tavalla ja pohtimaan kuviin sisältyviä kerroksia ja viestejä. Reinhard peilaa töissään ympäröivää yhteiskuntaa ja maailmaa.

Madonna (2018) -teokseen sisältyy useita, tietoisesti suunniteltuja ristiriitaisuuksia. Hyveellinen madonna, renessanssitaiteesta tuttu arkkityyppi, pyhä hahmo, näyttää modernin kauneusteknologian avulla muokattua pornotähdeltä tai Hollywoodin kotirouvalta. Silikoninaamarin ja -tissien, fantasian, takaa näkyy aito ihminen. Äitiys on näennäistä – tarkasteltaessa kuvaa lähemmin naisen polvella istuva lapsi paljastuu muoviseksi nukeksi.

Ainoa vaihtoehto

Reinhard kasvoi taiteen keskellä, sillä hänen äitinsä on taiteilija: – En ole koskaan osannut kuvitella tekäväni mitään muuta.

Halu opiskella ja edetä ammatillisesti konkretisoi-tui lukion jälkeen Reinhardin pyrkiessä Kuvataideakatemian.

– En päässyt ja tajusin, että tätä haluan. Toisena vuonna hän pääsi sisälle.

– Opiskeluaikana minulla ei ollut odotuksia siitä, että voisin elättää taiteella itseni. Olen onnekas, sillä pystyn tekemään tätä täyspäiväisesti ja koen, että olen saanut apurahoja, koska ihmiset pitävät tekemistäni tärkeänä. Olen myös pystynyt myymään teoksia, vaikka taiteen kaupallisessa maailmassa perinteiset tekniikat ovat turvallisimpia.

Reinhard on valmistunut Kuvataideakatemiasta tila- ja aikataiteen laitokselta ja tullut tunnetuksi valokuvista ja videoteoksista. Nykyisin hän tekee valokuvien lisäksi veistoksia ja asetelmia, joissa hän hyödyntää esimerkiksi 3d-tulosteita. Viime vuosina hän on käyttänyt materiaalina erityisesti tavallista kipsiä kovempaa posliinikipsiä.

– Materiaalissa minua kiehtoo sen kovuus ja herkkyys samaan aikaan.

Tällaiset kontrastit ovat Reinhardille leimallisia. Rikki mennyt on kaunista, outo on arvokasta. Tyypillistä ovat myös viitteet klassiseen kuvataiteeseen ja itsen käyttäminen mallina. Itsen kuvaaminen aina lukioajoista lähtien on ollut intuitiivinen ja luonteva valinta.

– Elän ja työstän teokseni itseni kautta, taide on aina jossain määrin henkilökohtaista. Töiden avulla olen myös pyrkinyt hahmottamaan omaa minuuttani.

Työhuoneessa on keskeneräisiä teoksia, joita Reinhard työstää tuleviin näyttelyihin.

Aihepiirit, kuten sukupuolen esittäminen, seksuaalisuus ja sukupuolten väliset suhteet, ovat säilyneet, mutta vuosien mittaan teosten ilmaisu on selkiytynyt.

– Työni ovat nyt pelkistettyjä ja ehkä aggressiivisikiin. Haluan riisua hahmot kaikesta turhasta ja tuoda esiin oleellisimman, käyttää ikonisia arkkityyppejä.

Monet ideat lähtevät pakkomielleestä johonkin asiaan, esimerkiksi lakattuihin kynsiin, käsilaukkuihin tai maskeihin, kuten Venus-sarjassa.

– Työstän sitä, mistä olen itse kiinnostunut. Idea työhön, esimerkiksi välähdyksenomainen kuva, jalostuu tehdessä ja käytettävä materiaali osaltaan ohjaa ilmaisen muotoutumista. Tärkeintä minulle eivät ole työn esteettiset lähtökohdat, vaan idea siitä, mitä haluan sanoa. ●

AURORA REINHARD

- Syntynyt 1975
- Työhuone Vallilassa, Helsingissä
- Harrastaa palstaviljelyä
- Valmistunut Kuvataideakatemiasta tila- ja aikataiteen laitokselta 2003
- Opiskellut valokuvausta Göteborgissa ja New Yorkissa
- Teoksia on useiden museoiden ja säätiöiden kokoelmissa (muun muassa Kiasma, Amos Anderson, Helsingin taidemuseo, Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Deutsches Historisches Museum ja Zentrum für Kunst und Medien Karlsruhe)
- Ars Fennica 2019 ehdokas
- Instagramissa aurora.reinhard
- Näyttely *Venus* 7.11.–8.12.2019 Galleria Valossa Arktikumissa.

SYRJÄYTYMISEN SUKUPUOLI

Pohjois-Suomessa

Asiantuntijoiden mukaan pohjoisen miehet ovat naisia alttiimpia syrjäytymään.

TEKSTI IRMELI KARI-BJÖRKBACKA JA RIITTA UUSISALMI | KUVITUS MERI HEIKKILÄ

Tyypillinen syrjäytynyt on keski-ikä ylittänyt työtön mies, jolla on ongelmia päihteiden käytössä ja joka on vähävarainen ja yksinäinen tai kulkee väärissä porukoissa. Tällaisen kuvauksen antoivat haastattelemamme asiantuntijat, jotka tekevät työtään syrjäytymisen parissa. Teimme haastatteluja Lapin ja Kainuun alueilla, ja niihin osallistui yhteensä 55 asiantuntijaa, muun muassa työllisyystoimijoita, sosiaali-, nuoriso- ja päihdetyöntekijöitä, rehtoreita ja maahanmuuttajien parissa työskenteleviä asiantuntijoita. Haastateltavista lähes kaikki olivat naisia, mikä kertoo syrjäytymisen ja osallisuuden parissa tehtävän työn naisvaltaisuudesta. Ensimmäinen kuvaus syrjäytyneestä oli sama jokaisessa haastattelussa: miehet koettiin

herkemmin syrjäytymisuhan alla oleviksi kuin naiset.

Mitkä tekijät sitten altistavat miehet syrjäytymiselle? Syiksi mainittiin muun muassa nuorten miesten nettipeleminen, miesten vaikeus lähteä kotipaikkakunnalta, päihteet, työttömyys ja alhainen koulutustaso. Usein syyt muodostavat moniongelmaisen vyyhdin, joka kiihdytyessään voi johtaa niin sanotusti ”kelkasta tippumiseen”. Miesten syrjäytyminen on usein näkyvämpää kuin naisten. Miehet kuljeksivat ”ryyppyporukoissa” ja tuovat pahaa oloaan esiin ulospäin suuntautuvalla häiriökäyttäytymisellä. Huolipuhe kulminoituu miesten yksin jäämiseen erotilanteissa, mahdollisuuksiin luoda sosiaalisia verkostoja ja huoleh-

tia itsestään. Puhe miesten syrjäytymisestä on runsasta ja tunnistavaa. Sen sijaan haastateltavien oli vaikea nimetä, mitkä tekijät suojaavat miehiä syrjäytymiseltä.

Puhe naisista on pelkistetympää. Naisten syrjäytyminen on asiantuntijoiden mukaan sisäänpäin suuntautunutta ja äärimmäistä, naisten koettiin peittelevän esimerkiksi päihteiden käyttöä mahdollisimman pitkään. Niin naisten kuin miestenkin syrjäytymisprosesseihin yhdistettiin luonnollistettuja ominaisuuksia. Naisen ”luonnollinen hoivavietti” ja siitä seuraava kotiäitiys nähtiin sekä syrjäytymiseltä suojaavana että lopulta myös syrjäyttävänä tekijänä. Kotiäitiys aiheuttaa myöhemmällä iällä syrjäytymistä, kun lapset ovat muuttaneet kotoa ja eläke on pieni. Vastaavasti miehen ”syrjäytymisalttius” koettiin luonnolliseksi osaksi miehen elämää.

Syrjäytymisvyyhdit ovat sidoksissa lähtemiseen ja jäämiseen

Näkemykset syrjäytymisestä ja osallisuudesta ovat asiantuntijoiden haastatteluissa tuottamia, eivätkä ne ole tilastollisesti yleistettävissä. Puhe on kuitenkin asiantuntijoiden itse kokema ja tuottamaa ja siten arvokasta. Puheella ja kokemuksella on myös käytännön seurauksia. Samalla kun tunnistetaan miehinen syrjäytyvä ja naisellinen syrjäytymiseltä suojaava sukupuoli, tullaan järjestäneeksi pohjoisen työtä ja koulutusta, sillä sukupuolittuneet ”syrjäytymisvyyhdit” ovat sidoksissa kysymyksiin lähtemisestä ja jäämisestä. Nuoret naiset voivat välttää syrjäytymisen, jos ovat valmiita

SUO, SUSIRAJA JA SEGREGAATIO

- ESR:n rahoittama tutkimus- ja kehittämishanke (2017–2019), jossa selvitetään sukupuolen mukaista syrjäytymistä Kainuussa ja Lapissa sekä sukupuolen mukaista työ- ja koulutusurien segregoitumista.
- Toteuttajat: KoulutusAvain Oy ja Lapin yliopisto.

lähtemään laajempien koulutus- ja työmahdollisuuksien pariin. Vastaavasti nuorten miesten syrjäytymistä edesauttavaksi tekijäksi mainitaan se, että he ovat pakotettuja jäämään suppeiden koulutus- ja työmahdollisuuksien armoille Pohjois-Suomeen.

Syrjäytymispuheeseen kytketty näköalattomuus Pohjois-Suomen koulutus- ja työpaikoista heijastuu alueen tulevaisuuteen. Tarjoavatko pohjoisen työt ja elinkeinot kovinkaan houkuttelevia mahdollisuuksia, jos miehet mieluummin jäävät ja tyytyvät alhaiseen koulutustasoon ja naiset lähtevät uran, arvostuksen ja toimeentulon perään? Vai voiko pohjoinen työ muuttua tasa-arvoisemmaksi sekä koulutusta ja osaamista arvostavammaksi, jolloin miestenkin olisi kannattavaa kouluttautua eikä koulutettujen naisten tarvitsisi etsiä työtä ja elämäänsä muualta? •

YTT Irmeli Kari-Björkbacka on vastuututkija ja YTM Riitta Uusisalmi nuorempi tutkija tutkimus- ja kehittämishankkeessa Suo, susiraja ja segregatio.

Sähköinen asiakirjahallinta mullistaa toimintakulttuuria

TEKSTI MARIA PALDANIUS
KUVAT ELLI ALASAARI

Kellarin- ja paperintuoksu ovat pian muisto vain, kun Lapin yliopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun asiakirjahallinta siirtyy yhteiseen, sähköiseen asianhallintapalveluun. Tutkimusmatka yliopiston kirjaamoon ja päätearkistoon valottaa asiakirjahallinnan kehitystä 40 vuoden aikana.

Olemme laskeutuneet hissillä yliopiston pohjakerrokseen. Ensimmäinen havainto: täällä tuoksu kellarilta. Lapin yliopiston asianhallinnan suunnittelija Anni Ronkainen kaivaa avaimet taskustaan ja avaa oven päätearkistoon. Saan tietää, että oveen on vain kahdet avaimet.

Toinen havainto: täällä tuoksu vanha paperi. Haju-aistimus ei ole tuulesta temmattu, sillä tänne on arkistoitu niin väitöskirjat kuin Lapin yliopiston hallituksen pöytäkirjatkin aina ”aikojen alusta” eli perustamisvuodesta 1979 asti.

Hyllyn päässä olevaa kahvaa pyörittämällä hyllyrivit siirtyvät kauemmas toisistaan, mikä mahdollistaa pujahtamisen niiden väliin. Ronkainen nostaa yhden kansion käsiinsä. Täältä löytyi erään asiakkaan hiljattain pyytämä asiakirja vuodelta 1989. Vieläkö näin vanhoja asiakirjoja todella pyydetään?

– Kirjaamolle tulee arkistomateriaalia koskevia pyynn-

Anni Ronkainen (vas.), Hanna Cherief ja Laura Kinnunen tekevät tiivistä yhteistyötä sähköisen asiakirjahallinnan saralla.

töjä lähes päivittäin niin yliopiston henkilökunnalta, vanhoilta opiskelijoilta, viranomaisilta kuin tiedotusvälineiltäkin. Harvoin ne kuitenkaan koskevat ihan näin vanhoja asiakirjoja, kirjaamon kirjaaja Hanna Cherief kertoo.

Useimmat asiakirjapyynnot hoituvat ilman visiittiä päätearkistoon, sillä tuoreimmat asiakirjat löytyvät E-siiven kolmannessa kerroksessa toimivasta kirjaamosta. Sieltä löytyvät asiakirjat aina 2000-luvun alkupuolelta saakka. Miten pitkään paperisia asiakirjoja täytyy digi-aikana säilyttää?

– Jokaisella asiakirjalla on tiedonhallintasuunnitelman mukainen säilytysaikansa. Joillakin asiakirjoilla se on määräaikainen, toisilla ikuinen, Ronkainen selittää.

Ponnistus pois paperimaailmasta

Asiakirjahallinnan saralla eletään suurta murroskautta. Toistaiseksi yliopiston kirjaamo elää vielä paperimaa-

ilmassa, mutta sähköiseen asiakirjamaailmaan ollaan jo siirtymässä yhteistyössä Lapin ammattikorkeakoulun kanssa.

Vuodesta 2017 lähtien vireillä olleen ASHA2-projektin tavoitteena on ollut hankkia molemmille korkeakouluille sähköinen asianhallintapalvelu. Sen käyttöönoton myötä korkeakoulut voivat hyödyntää sähköistä arkistoa myös pysyvästi säilyttävien asiakirjojen osalta. Lapin AMKilla Dynasty10-asianhallintapalvelun käyttöönottoprojekti on päättymäisillään, ja yliopiston osalta projekti käynnistyi tänä syksynä.

– AMK on toiminut tässä veturina, ja yliopisto lähti matkaan kuuntelijan roolissa. Saimme seurata valmiiksi pedattua polkua, koska AMK teki suurimmat valmistelutyöt, Ronkainen kiittelee.

Projektin tavoitteena on asiakirjoihin liittyvien toimintatapojen ja prosessien absoluuttinen muutos, jonka keskiössä on siirtymä sähköisiin asiakirjoihin, säh-

Lapin yliopiston asianhallinta

- Ohjaa yliopiston asiakirjojen käsittelyä, arkistonmuodostusta ja arkistonhoitoa.
- Tarkoittaa asioiden ja asiakirjojen käsittelyn ohjaamista niiden koko elinkaaren ajan.
- Tukee ja edistää yliopiston tehtävien suorittamista, tukee oikeusturvan ja tieto- ja henkilösuojan toteutumista sekä palvelee henkilöstön ja asiakkaiden tiedon hakua.

köiseen allekirjoitukseen ja sähköiseen säilyttämiseen.

– Kun asiakäsittelyprosesseja sähköistetään, tieto tulee olemaan helpommin löydettävissä ja esimerkiksi hallinnollisissa tehtävissä työskentelevät voivat käyttää asianhallintajärjestelmää asioiden ja asiakirjojen edistämiseen. Myös tietosuoja ja tietoturva paranevat, Ronkainen pohjustaa.

– Samalla myös opinnäytetyöt muuttuvat sähköisiksi ja asiakirjojen hävittäminen helpottuu. Lisäksi henkilökunnalle tulee vähintäänkin asiakirjojen katseluoi-keudet, täydentää Lapin ammattikorkeakoulun asianhallintaprojektin projektipäällikkö Laura Kinnunen.

Muutokset ovat mittavat, mutta toisaalta niiden täytäntöönpano on ollut vain ajan kysymys.

– Toiminnot ja palvelut sähköistyvät, ja meidän täytyy pysyä muutoksessa mukana. Muutos tekee aina kipeää, mutta välillä siihen täytyy vain ryhtyä, Ronkainen tietää.

Lapin korkeakouluissa tiedetään, että hyvien tiedonhallinta- ja tietojenkäsittelytapojen sekä päätöksenteon edistäminen on kaikkien etu. Myös uudistusten ajoitus on ollut täysosuma: viranomaistoiminnan tiedonhallinnan yhdenmukaistamista, tietoturvaa ja digitalisointia edistävä laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta astuu voimaan 1.1.2020.

– ASHA-projekti tukee hyvin lain vaatimuksia molemmissa korkeakouluissa, Ronkainen ynnää.

Asianhallinnan edelläkävijät

Palataan vielä yliopiston päätearkistoon, jossa hankke-asiakirjat ja väitöskirjat seisovat sotilaallisissa riveissä, turvassa tuhoutumiselta ja vahingoittumiselta. Asiakirjojen säilymisen salaisuutena ovat arkistolain mukaiset olosuhteet: niin lämpötila kuin kosteustasapainokin ovat kohdillaan, mikä on mahdollistanut arkistokelpoista materiaalia olevien asiakirjojen säilymisen – ellei ”ajasta iäisyyteen” niin ainakin digiaikaan asti.

Pian tämä kaikki on hiirenklikkauksen päässä. Oivallan, ettei minunkaan opinnäytetyöni kai koskaan päädy tähän rustiikkiseen, ajan patinaa huokuvaan arkistoon vaan löytää paikkansa sähköisestä tietokannasta. Siellä se ei tuoksu kellarille tai paperille, eikä se ole altis elämän ja ajan aiheuttamille kolhuille. Ehkä se on pelkääntään positiivista.

– Tämä tulee olemaan suuri, tulevien vuosien aikana edistyvä uudistus, joka mullistaa koko organisaatiomme toimintakulttuurin, Ronkainen vakuuttaa.

– Kehitämme yhdessä aidosti sähköisiä asiakäsittelyprosesseja molemmille korkeakouluille. Olemme asianhallinnan yhteistyössä edelläkävijöitä Suomen korkeakoulukentällä, Kinnunen komppaa. •

Ykköset ja nollat todisteina

Puoliksi juristi, puoliksi tutkija. Näin kuvaa itseään oikeustieteiden tiedekunnassa työskentelevä tutkijatohtori Juhana Riekkinen.

TEKSTI TEEMU LOIKKANEN KUVAT ANNA MUOTKA

Riekkinen on perehtynyt ajankohtaiseen, en- tistä enemmän huomiota vaativaan alueeseen, joka vaikuttaa konkreettisesti oikeudenkäynteihin. Digitalisaatio ja tietotekninen kehitys muuttavat yhteiskuntaa ja päätöksentekoa. Siksi oikeudenkäynneissä käytettävät todisteet ovat yhä useammin sähköisessä muodossa.

Riekkisen mukaan sähköisten todisteiden erityispiirteitä ei ole aiemmin tutkittu Suomessa juuri ollenkaan ja aihe on herättänyt paljon kiinnostusta myös tutkija-yhteisön ulkopuolella. Tästä kertovat esimerkiksi Riekkisen pitämät koulutukset asianajajille ja tuomareille.

– On tärkeää tietää, millaisia erityispiirteitä sähköisten todisteiden käyttöön liittyy. Tässä on selkeä tutkimuksellinen aukko. Asialla on käytännöllistä vaikutusta tuomioistuimissa.

Teknologian kehitys on ollut vauhdikasta viime vuosina. Monilla on vaikeuksia ylipäättään pysyä vauhdissa mukana, saati ratkaista siihen liittyviä monimutkaisia kysymyksiä. Vaatiiko aiheen tutkiminen tietoteknistä osaamista?

– On aina haaste, kun juristi yrittää ymmärtää teknologiaa. Minulla ei ole muodollista koulutusta alalle, toki pitkä harrastuneisuus. Kouluttaessani esimerkiksi tuomareita kiinnitän huomiota siihen, etteivät he oleta tietävänsä liikaa. Tietotekniikkaan liittyy monia harhaluuloja, joten on hyvä tietää se, mitä ei tiedä. Teknologia ja tekniikat, joilla piilotetaan aineistoa, kehittyvät nopeasti. Suomen kokoisessa maassa ei ole paljon asiantuntemusta. Keskusrikospoliisilla on oma yksikkönsä, joka antaa tukea, mutta sen resurssit ovat rajoitetut.

Riekkisen mukaan oikeustieteessä keskustellaan si-

säisesti edelleen siitä, mikä oikeastaan on oikeustieteellinen metodi. Käytännössä hänen oma tutkimuksensa on lainsäädännön tulkintaa ja systematisointia sekä erilaisten ongelmatilanteiden tarkastelua. Vertaileva tutkimuskin on mahdollista, sillä vaikka prosessioikeus on muissa maissa erilaista, vastaan tulevat tilanteet, joissa sähköiset todisteet muodostuvat ongelmaksi, ovat usein samankaltaisia.

Todisteluun liittyvä lainsäädäntö on rakennettu ennen nykyteknologiaa, joten sähköisten todisteiden kohdalla on punnittava erikseen, miten lakipykälät mahdollistavat tai rajoittavat niiden käyttöä. Mitään erillisiä lakeja sähköisistä todisteista ei ole olemassa, eikä niitä välttämättä Riekkisen mukaan tarvitakaan. Oikeudellisia haasteita on kuitenkin monia, eikä ole selvää, mitä minkäkin pykälän perusteella voi tehdä.

– Teknologianeutraali sääntely tekee lainsäädännöstä kestävämpää, sillä sitä ei tarvitse muuttaa jatkuvasti teknologian kehittyessä, mutta se aiheuttaa myös ongelmallisia tilanteita. Neutraali sääntely voi olla epätas- mallista, ja toivottava lopputulos voi vaatia juuri jonkin teknologian erityispiirteiden huomioimista.

Konkreettisena esimerkkinä tulevaisuuden ongelma- kohdista Riekkinen nostaa esiin älypuhelimissa ja muissa laitteissa yleistyvät biometriset tunnisteet, kuten sormenjäljet. Miten toimitaan, jos poliisi haluaa nähdä puhelimesi sisällön, mutta ei voi tehdä sitä ilman, että fyysisesti pakottaa sormesi laitteelle?

– Asiaa ei voi jättää aiempien säännösten varaan. Missä tilanteessa näin voidaan tehdä, missä ei? Lakipohja on oltava riittävän selkeä, ja kansalaisten oikeusturva tulee ottaa huomioon. •

Lahjana laulut

TEKSTI SARI VÄYRYNEN
KUVA ANNA MUOTKA

Paras biisi on se, jota on tekemässä, naurahdaa Jukka Karppinen, laulun tekijä ja yliopiston harjoittelukoulun musiikkiluokan lehtori, kun kysyn hänen lempikappalettaan hänen omasta tuotannostaan.

Jukka on säveltänyt tai sanoittanut yli 250 julkaistua kappaletta vajaalle sadalle artistille ja tanssiorkesterille. Laulun tekijätaival alkoi suomenkielisellä funkilla ja soulilla omassa Carppinen & Comppiluu -bändissä 1990-luvun alussa, mutta jo parikymmentä vuotta hän on tehnyt tanssi-iskelmää.

– Siihen aikaan tanssi-iskelmää soitettiin paljon radiossa ja livenä keikka- ja tanssipaikoilla. Haastoin itseni siihen, osaisinko tehdä lauluja, jotka ovat melodisesti tarpeeksi yksinkertaisia, tarttuvia ja tanssittavia ja samalla sanoituksiltaan koskettavia, Jukka muistelee.

Jukka tekee kappaleita sekä yksin että yhdessä muiden laulun tekijöiden kanssa. Osa kappaleista on tilaustöitä; osaa hän tarjoaa niille artisteille, joille hän haluaisi tehdä laulun. Nuorempana lauluja tuli tulvimalla ja melkein viikoittain syntyi uusi kappale. Nykyisin Jukka varaa erikseen aikaa ja tilaa musiikin tekemiselle.

– Kypsyttelen ideoita mielessäni ja rauhoitun ja herkistyn niille kotona hiljaisuudessa soitinten ääressä. Kun prosessi sitten lähtee liikkeelle, se vie mennessään. Kerrankin tein biisiä kahdeksan tuntia töiden jälkeen yhdellä vedenjuontitauolla, Jukka kertoo.

Laulujen lahjan Jukka arvelee olevan yhdistelmän sukuperintöä ja ympäristön vaikutusta. Jukan isä harrasti klassista laulua, ja musiikki soi paljon kotona. Teini-ikäisenä Jukka innostui musiikinopettajan kannustuksesta bändisoittamisesta. Luovuuden lähteinä ovat myös herkkyys tuntoa ja kokea voimakkaasti sekä viehtymys tarinoiden kertomiseen.

Jukalle laulun tekeminen on ilmaisukeino sekä väylä siirtyä toisaalle ja uppoutua.

– Se merkitsee myös uuden luomisen intoa, riemua onnistumisesta, joskus luomisen tuskaakin, itsensä kasvattamista ja nöyränä olemista. Ja kiitollisuutta siitä, että olen saanut tällaisen elämänsaran – ja saanut toteuttaa sitä.

eskon puumerkki

TIETEENTEKIJÄN OPPIVUODET

Mina pyydettiin kirjoittamaan siitä, mitä opin yliopistomaailmasta ja politiikasta sen ympärillä, kun toimin Tieteentekijöiden liiton puheenjohtajana vuosina 2015–18. Eräät asiat tosiaankin kirkastuivat, tässä niistä joitain.

Yliopistot ovat liian usein väline johonkin muuhun. Suomessa on lopulta melko vähän tiedepolitiikkaa eli sellaista politiikkaa, jolle tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva korkein opetus ovat päämääriä itsessään. Paljon enemmän on työvoimapolitiikkaa, kilpailukykypolitiikkaa tai aluepolitiikkaa, jota tehdään yliopistojen avulla.

Yliopistojen ongelmassa on enemmän yhdistäviä kuin erottavia tekijöitä paikakunnasta ja tieteenalasta riippumatta. Tilanneanalyysitkin ovat yhdensuuntaisia, mutta oma etu määrää usein painotukset.

Yliopistojen välinen kilpailu ja kyräily ovat enemmän seurausta yliopistojen rahoitusmallista kuin tieteellisestä kilpailusta. Ruohonjuuritasolla yhteistyö on normi: tieteen logiikka varmistaa, että kilpailtavaa jää riittävästi joka tapauksessa.

Järjestöedunvalvonnassa kaikki sellaiset ovat potentiaalisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa löytyy yksikin yhteinen näkökulma asioihin.

Kansanedustajat ja muut poliitikot ovat keskustelukumppaneina usein helpompia ja avoimempia kuin virkamiehet. Poliitikot puhuvat myös miellyttäväkseen kuulijaa. Suuret ja ulospäin vahvat organisaatiot voivat olla yllättävän herkkiä sille, mitä ja miten niistä puhutaan. Ne harvoin näyttävät sen ulospäin.

Työmarkkinajärjestöillä on pitkä muisti, pisin suhteessa omiin liittolaisiin. Lähellä olevia ei kannata vähätellä, sillä omat koirat purevat varmimmin.

Jos tarkoitus on vaikuttaa asioihin julkisuuden kautta, on paras toimia heti kun mahdollista, ellei viivytykseen ole erityistä syytä. Jos kello on enemmän kuin kaksi iltapäivällä, on yleensä parempi odottaa seuraavaan päivään.

Asioita voidaan linjata ja päättää kabineteissa, mutta julkisuuden merkitys on usein ratkaiseva. Se, joka puhuu julkisesti eri tavalla kuin neuvotteluhuoneissa, heikentää asemiaan.

Asioihin vaikuttaminen ei vaadi henkilökohtaisia välejä, mutta ihmiset ovat mieluiten tekemisissä niiden kanssa, joiden parissa se on helppoa. Jotkut sanovat, että Suomi on kerho. En väitä vastaan, mutta sen kerhon koosta ja jäsenysehdoista kannattaisi jatkuvasti keskustella.

Useimmissa luottamustehtävissä rajatut toimikaudet ovat erinomainen asia. Jos käytetään karenssia politiikan ja lobbauksen välisen pyöröoven välttämiseksi, niin vuosi on hyvä mitta. Aktiiviset verkostot vanhenevat melko nopeasti ja tuore tilannekuva vielä nopeammin.

” **Yliopistojen välinen kilpailu ja kyräily ovat enemmän seurausta yliopistojen rahoitusmallista kuin tieteellisestä kilpailusta.**

PETRI KOIKKALAINEN

Politiikkatieteiden apulaisprofessori,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

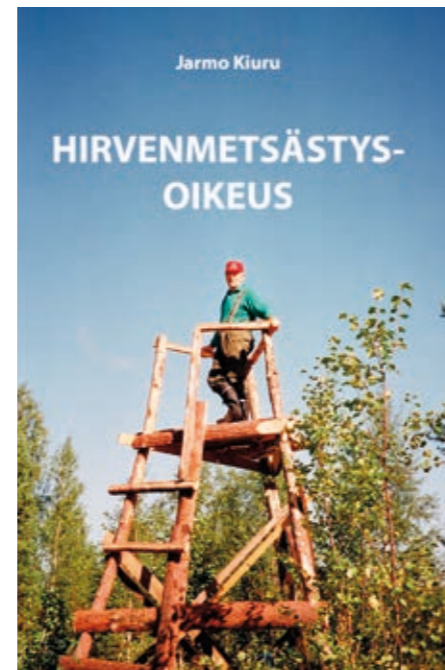
JARMO KIURU

HIRVENMETSÄSTYSOIKEUS

Oikeusasematieto Oy 2019

Jarmo Kiurun kirjoittama teos kertoo kattavasti hirvenmetsästyksen liittyvästä oikeudellisesta sääntelystä alkaen metsästäjään liittyvistä ja varustekohtaisista edellytyksistä aina kaadetun riistan hygienia-sääntöihin. Kirjassa ei ole rajoitettu tiettyyn oikeudenalaan, vaan asioita on käsitelty ongelmakeskeisesti esimerkiksi ympäristölainsäädännön, hallinto- ja siviilioikeuden sekä rikoslainsäädännön näkökulmista. Kirjassa viitataan lähes sataan eri säädökseen ja normiin sekä lukuisaan joukkoon viranomaisratkaisuja. Asioita käsiteltäessä on tunkeuduttu muille tieteenaloille, kuten riistabiologiaan, ballistiikkaan ja radiotekniikkaan silloin, kun se on ollut tarpeen jonkin oikeudellisen kysymyksen selventämiseksi.

Kirja on alun perin ollut metsästävän lakimiehen vapaa-muotoinen oikeudellinen puheenvuoro kansametsästäjille, mutta sittemmin vuoropuhelu on laajentunut kattamaan metsästysasioita käsittelevät viranomaiset ja lainsäätäjät. Kirja sopii kaikille hirvenmetsästyksen oikeudellisesta sääntelystä kiinnostuneille.

TEKIJÄN KOMMENTTI:

Metsästysharrastus on kulkenut mukanani pikkupojasta asti. Oikeustieteen opinnot Lapin yliopistossa veivät harrastuksen tauolle, mutta opintojen päätyttyä harrastaminen käynnistyi uudelleen. Liityin rovaniemäläiseen metsästysseuraan ja tulinkin pian valituksi seuran puheenjohtajaksi. Tuolloin vuosittain vaihteessa elettiin suomalaisen metsästyshistorian suurinta suhdannehuippua hirvenmetsästyksessä. Jouduin puheenjohtajan tuoilta ottamaan kantaa oman väen keskuudesta nousseisiin kysymyksiin ja valvomaan metsästäjien etua suhteessa riistahallintoon. Tulipa lappilaisten metsästä-

jien ja Metsähallituksen kissanhännänveto sen verran tutuksi, että minut kutsuttiin kuultavaksi eduskuntaan, kun metsähallituslakia uudistettiin. Asiat kietoutuivat oikeudellisiksi, ja kävi ilmeiseksi, että on olemassa suuri tarve metsästyksen koskevalle oikeudelliselle tiedolle. Päätin panna vuosien saatossa kartuttamaani tietämystä kirjoihin ja kansiin. Julkaisemisen myötä tietämys on alkanut kasvaa korkoa korolle, ja nyt olemme kolmannessa painoksessa.

JARMO KIURU, oikeusinformatiikan lehtori, oikeustieteiden tiedekunta

HEIKKI A. HUHTAMÄKI

RAHAVAROJEN TURVAAMISTOIMET SUOMESSA JA EUROOPAN UNIONISSA

Prosessioikeudellinen tutkimus rahasaamisen turvaamisesta ja eurooppalaisesta tiliturvaamismääräyksestä

Alma Talent Oy 2019

Teoksessa tarkastellaan yksityiskohtaisesti rahasaamisen turvaamistoimea (OK 7:1) ja EAPO-asetuksen mukaista tiliturvaamismääräysmenettelyä.

Siviiliasioissa turvaamistoimea voidaan pitää oikeudellisten toimenpiteiden keihäänkärkenä. Sekä turvaamistoimella että tiliturvaamismääräyksellä pyritään nopeasti ja kattavasti jäädyttämään vastapuolen omaisuutta, jo ennen kuin mitään oikeudenkäyntiä on asianosaisten välillä vireillä. Molemmat menettelyt ovat niiden kohteina oleville velallistahoille yllätyksellisiä ja ankaria. Näistä syistä molempiin menettelyihin liittyy suojaimekanismeja, joilla menettelyiden yllätyksellisyyttä ja ankaruutta on pyritty tasapainottamaan velallistahon eduksi.

Teoksessa käsitellään turvaamistoimia ja tiliturvaamismääräysmenettelyä, rahavarojen jäädyttämistä, hakijan vahingonkorvausvastuun sisältöä ja hakijavakuuden asettamisharkintaa myös EU:n laajuisesti.

VÄITTELIJÄN KOMMENTTI:

Olen aikaisemmin kirjoittanut kaksi kirjaa ja artikkeleita sopimus-, yhtiö- ja kilpailuoikeudesta. Olen kuitenkin oikeudenkäynteihin erikoistunut asianajaja. Kaltaisteni asianajajien työkalupakin raskaimmat instrumentit riita-tilanteissa ovat turvaamistoimet.

Turvaamistoimia käytetään vain vakavien oikeudenloukkausten yhteydessä. Kun turvaamistoimea käytetään, oikeudenkäyntitoimeksiannon hoitaminen muodostuu tavanomaista raskaammaksi. Se nostaa asiamiesten ja asianosaisten stressiä riitelyssä. Taloudelliset panokset ovat turvaamistoimiin liittyvissä jutuissa aina suuret.

Tutkimusaihe oli minulle siis valtavan kiinnostava. Ahmin teemasta oikeuskirjallisuutta ja -käytäntöä sekä Suomesta että ulkomailta. Tavoitteeni oli, että väitöskirja palvelee oikeudenkäyttöä samalla tavalla kuin Havnin teos vuodelta 1994. Aika näyttää, onnistuinko tässä.

HEIKKI ANTERO HUHTAMÄKI

Asianajaja ja varatuomari

- Koulutukseltaan oikeustieteen maisteri (2008, Lapin yliopisto), oikeustieteen lisensiaatti (2010, Lapin yliopisto), kauppatieteiden maisteri (2010, Vaasan yliopisto) ja oikeustieteen tohtori (2019, Lapin yliopisto)
- Veljekset Huhtamäki Asianajotoimisto Oy:n perustajaosakas ja oikeudenkäyntiryhmän vastuuosakas
- Suomen Asianajajaliiton koulutusvaliokunnan jäsen
- Harrastaa laaja-alaisesti kuntosaliliikuntaa, lukemista, eri oluiden kohtuullista maistelua sekä mökkeilyä.

K I D E

käytävägallup

Koonnut SARI VÄYRYNEN

Millaisia terveisiä ja toiveita haluat lähettää uudelle rehtorille?

Professori Antti Syväjärvi aloitti toimikautensa Lapin yliopiston rehtorina marraskuun 2019 alussa. Kysyimme yliopistolaisilta terveisiä ja toiveita uudelle rehtorille. Vastauksia kertyi 69 – ohessa niistä valittuja paloja. Kaikki terveiset ja toiveet on toimitettu Syväjärvelle.

PUKUTAAN
JA
KOHDATAAN
ARJESSA

opettajien stressi
& burn-out
↓
opiskelijoiden stressi
& burn-out

Muista,
että kirjasto
on yliopiston
sydän.

TOIVOTAAN
SELKEITÄ
TAVOITTEITA
JA
TOIMENPITÄITÄ
JA NIILLE RESURSSIT

Vähemmän
BYROKRATIAA

Perustutkimuk-
selle
resursseja

AVOIMUUTTA JA
VÄHVVUUTTA!
VOIMIA ALKAVATA
TYÖHÖN

Enemmän
etäopiskelua
/tyt muualla
kuin roloissa

yliopisto
ei oo
kirjekurssi
- painotus
läsnäoloopiskeluun

Yliopisto
kirjekurssina katos!

OTA
JOHTAJUUS
HALTUUN

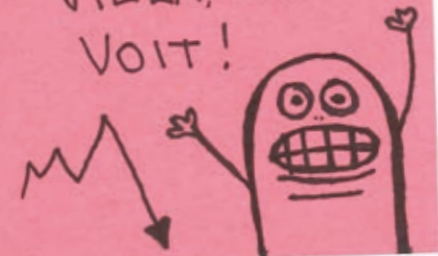
vähän jotain
sellasta
inhimillisyyttä

Panostetaanko
väliin
opetukseenkin?

TÄMÄ↑

NS.
SUOJATYÖPAIKAT
POIS

JUOKSE
VIELÄ, KUN
VOIT!

TOP 5

Arktikumien kävijät

Arktikumissa kävi yhteensä 109 301 vierailijaa vuonna 2018. Mistä maista he ovat kotoisin?

Maa **Osuus kaikista kävijöistä (%)**

Suomi 44
Kiina 9
Saksa 4
Ranska 4
Israel 4

Lähde: Arktikumien kävijätilasto
 Arktikumien tiedekeskus on osa Lapin yliopiston Arktista keskusta.

Voimapaikkani

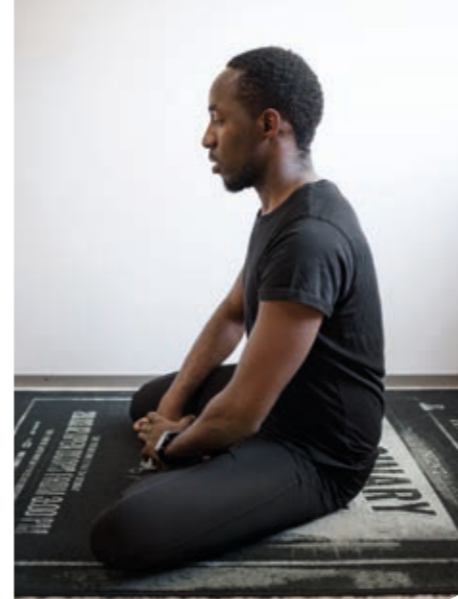
toimittanut MARJO LAUKKANEN

RIITTA AIKIO

E nsimmäiset muistoni ovat pirtistä. Äiti kutoo mattoa, ja me lapset leikimme vävispuitten alla. Aikionisä rakensi talon poikiensa kanssa sotien jälkeen, poltetun tilalle. Kun äitini tuli taloon miniäksi, täällä asuivat myös isäni vanhemmat ja nuorempia sisaruksia. Nyt talo kuuluu perikunnalle. Olen asunut Rovaniemellä 28 vuotta, mutta kotini on Syväjärvellä. Olen täällä melkein kaikki viikonloput ja lomat. Mitä minä kaupungissa tekisin? Täällä on aina jotakin tekemistä. Kaikki loppuu aikanaan, halonhaku ei milloinkaan. Kun tulen talvella viikonlopuksi kotiin, alan pukata pihaa ja lämmittää leivinuunia. Nukun emännän kammarissa keittiön vieressä. Jos Sirja ja Aino ovat yötä, nukun pirtissä. Yläkerrassa en saa unta, kun äiti ja isä melskaavat siellä.

RIITTA AIKIO, hallintosihteeri, Arktinen keskus

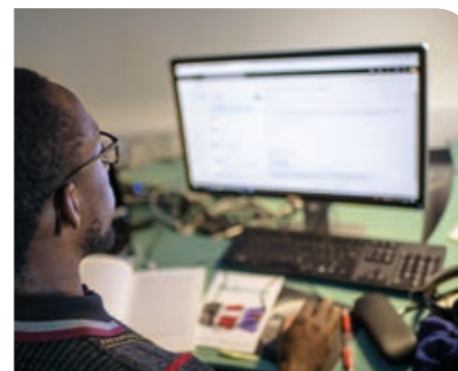
TYÖPÄIVÄNI

Työntekijä:

Ayonghe Akonwi Nebasifu, tutkija

Työpaikka:

Arktinen antropologia -tutkimusryhmä, Arktinen keskus, Arktikum

KUVAT SANTERI HAPPONEN

Tutkijan päivä

6.30 Joogaa kotona.

7.00 Kuuntelee BBC:n CrowdScience-podcastia, joka kertoo itsensä motivoinnista arjessa.

7.30 Järjesteele huonettaan, käy suihkussa ja kävelee Arktikumiin.

8.00 Saapuu töihin.

8.15 Vastaa sähköposteihin, joita on saanut journalin päätoimittajilta ja kansalaisjärjestön työntekijöiltä.

9.00 Juo kahvia työkaverinsa Clementin kanssa. He puhuvat G7-kokouksesta ja Amazonin metsäpalojen geopolitiikasta.

9.30 Vastaa doodle-kyselyyn Kehitystutkimuksen seuran hallituksen seuraavasta kokouksesta. Lukee hieman.

11.30 Käy lounaalla.

12.00 Jättää apurahahakemuksen Nesslingin Säätiöön.

13.45 Käy Arktikumien kirjastossa etsimässä Tania Liin antropologisia kirjoja. Juo kahvin ja editoi artikkeleita Community-engaged research.

16.45 Lähtee töistä. Menee potkunyrkkeilyn ja jujutsun ryhmätreeneihin Laurin kanssa.

” Arktisen antropologian tutkimusryhmässä keskustellaan avoimin mielin monista eri aiheista, jotka liittyvät ihmisyhteisöihin.

hiutaleita

AINI LINJAKUMPU

Yliopistonlehtori,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

” Pitää luoda ratkaisukeskeistä tutkimusta, jossa tutkijat laittavat kädet saveen.

ANNA MUOTKA

UUDEN VASTUULLISUUDEN AIKA

Jotain on tapahtumassa. Miljoonat ihmiset ovat menneet ka-
duille ilmaston suojelemisen puolesta nuoren ruotsalaistytön
esimerkin innoittamana. Toisaalla talouselämän Raamattu eli
Financial Times julistaa kapitalistisen järjestelmän kaipaavan nollaamista
ja uudelleenrakentamista.

Nämä ja muut vastaavat esimerkit osoittavat, että eri tasoilla toimivat
ihmiset ja instituutiot ovat havahtuneet isojen kysymysten suhteen, liittyi-
vät ne talousjärjestelmän epätasa-arvoisuuteen, poliittiseen legitimitiet-
tiin tai ilmastonmuutoksen.

On herätty uuden vastuullisuuden aikaan, jossa kyseenalaistetaan val-
litsevia ajattelutapoja, rakenteita ja toimintoja sekä pyritään toimimaan
asioiden muuttumisen eteen.

Entä yliopistot ja yliopistolaiset, nuo norsunluutorneissaan lymyävät yh-
teiskunnan eläitit? Millä tavalla yliopisto näyttäytyy tässä maailmanajassa?

Yliopistojen viime vuosien iso tarina on jäsentynyt lähinnä omaan ole-
massaoloon liittyvien uhkien kautta. Rahoituksen riittävyys, autonomisuus,
tasa-arvoisuus ja avoimuus ovat eittämättä olleet koetuksella.

Mutta samalla tilanteessa voisi nähdä myös uuden alun siemeniä. Se ta-
pahtuu kysymällä jälleen kerran, mikä on yliopiston tehtävä ja tarkoitus. Ja
se tapahtuu kysymällä, miten yliopisto ja tutkimus voivat parantaa maail-
maa ja ihmisten elinolosuhteita.

Kyse ei ole akateemisten kukkahattutätien haihattelusta, vaan yhteis-
kunnallisen toimijuuden velvoitteesta. Se ei ole uusi asia – monia tutkijoita
ohjaa työssään maailmanparantamisen eetos.

Joku voi lisäksi kysyä, etteikö tämä jo tapahdu myös vaikkapa strategisen
tutkimuksen saralla, jossa valtiovalta osoittaa ongelmat, joihin yliopistolai-
set tarmokkaasti tarttuvat omista hankkeistaan. Tai vaikkapa korkeakou-
lukonsernimme puitteissa, jossa yhteisen strategian ohjaamana pyritään
vastaamaan pohjoisten ja arktisten alueiden ongelmiin.

Tutkijoiden ei pidä kuitenkaan olla valtiovallan, yritysten tai muiden ins-
tituutioiden puudeleina. Tutkijoiden itse pitää ottaa vahvemmin kantaa
siihen, mitkä asiat ylipäänsä ovat ongelmia ja miten ne pitäisi ratkaista.

Kyse ei ole myöskään yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, jossa toivo-
taan, että joku kuulee tutkimusten tuloksia. Pitää luoda ratkaisukeskeistä
tutkimusta, jossa tutkijat laittavat kädet saveen: ovat mukana luomassa
ratkaisun mahdollisuuksia, ovat mukana yhteiskunnallisissa prosesseissa
ja pyrkivät sitoutumaan yhteiskuntaan uudella tavalla.

On tutkijoiden vuoro haastaa itsensä – ja rahoittajien tehtävä antaa työ-
rauha ja riittävät resurssit.

SUOMEN KULTTUURIRAHASTON
Lapin rahaston

APURAHAT 2020 HAETTAVINA

10.1.–10.2.2020 KLO 16 ASTI

Tammikuun haussa jaetaan 560 000 euroa.
Apuhajoja myönnetään tieteeseen ja taiteeseen sekä maakunnallisesti
merkittäviin kulttuurihankkeisiin.

Laajoihin, tavanomaista suurempaa rahoitusta vaativiin maakunnallisiin
kärkihankkeisiin voidaan myöntää 40 000 euroa yhtenä tai kahtena apurahana.

Taidetta hoitolaitoksiin -apurahoja myönnetään vähintään 20 000 euron edestä.

Saamelaiskulttuurin tukemiseen myönnetään 30 000 euroa.

Lastenkulttuurille myönnetään 20 000 euroa
lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan tukemiseksi.

A.E. Nordenskiöldin stipendin tarkoituksena on edistää arktisen alueen
tutkimusta, ja sitä voivat hakea kaikkien tieteen alojen tutkijat.

Lisätietoa hausta osoitteessa www.skr.fi/tammikuunhaku

*Toteuttaakseen tarkoitustaan eli kulttuurin, tieteen ja taiteen tukemista maakunnassa,
Lapin Kulttuurirahasto ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja.*

KIITÄMME LAHJOITTAJIA JA TOIMINTAMME TUKIJOITA

WWW.SKR.FI/LA

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND
PL 122 | 96101 ROVANIEMI

ulapland.fi/pohjoinenvalo

Pohjoisen tieteen, taiteen ja kulttuurin kansainvälinen verkkoportaali.

Portaalin kehittämiseen on saatu apuraha Jenny ja Antti Wihurin rahastosta.